

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: Формування фонетичної компетенції у майбутніх учителів
англійської мови у комунікативному вступному корективному курсі

Студентки 2 курсу групи МСО
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література)
(англійська, німецька)
Оліванчук Олени Анатоліївни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник Глазунова Т.В.
кандидат педагогічних наук, доцент

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2018 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	7
ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	7
1.1. Проблема формування фонетичної компетенції англійської мови у майбутніх вчителів.....	7
1.2. Структура та зміст фонетичної компетенції.....	14
1.3. Сутність підходів до навчання фонетичної компетенції.....	18
1.4. Особливості формування фонетичних навичок на різних етапах навчання.....	20
1.5. Комунікативні вступні корективні курси та навчання вимови майбутніх учителів англійської мови	24
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	29
РОЗДІЛ 2	31
МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ФОНЕТИЧНИХ ІГОР	31
2.1 Комплекс комунікативно-орієнтованих ігор для формування фонетичної компетенції майбутніх учителів англійської мови у вступному корективному курсі.....	31
2.2 Пробне навчання з метою перевірки розробленого комплексу вправ ...	64
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	74
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	78

ВСТУП

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин України, вихід її до європейського та світового простору створюють необхідність розглядати володіння іноземною мовою як необхідний засіб міжкультурного спілкування. У період глобалізації, стрімкого розвитку економічних та політичних стосунків між країнами світу особливе місце займає володіння саме англійською мовою. Як результат, сучасні нормативні матеріали спрямовують викладачів на формування в студентів високого рівня іншомовної фонетичної компетенції, тобто здатності коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх висловлювань та розуміння мовлення інших на міжкультурному рівні. Успішність формування фонетичної компетенції залежить від рівня сформованості фонетичних навичок та обсягу отриманого та засвоєного матеріалу про фонетичну сторону іншомовного мовлення.

Варто зазначити, що не слід ізолювати навчання фонетичної компетенції від інших складових мовленнєвої компетенції, адже одним з головних завдань засвоєння іноземної мови є розвиток комунікативних навичок студентів. Саме тому важливо формувати фонетичну компетенцію у безпосередньому процесі комунікації іноземною мовою.

Успішне формування фонетичної компетенції у майбутніх вчителів англійської мови є одним з найперших завдань, адже вони в майбутньому будуть формувати фонетичні навички підрастаючого покоління.

Однак попри важливість формування мовленнєвих умінь та навичок, навчання фонетики зводиться до пасивного та автоматичного виконання вправ на імітацію. Як показує спостереження за процесом навчання, незалежно від кількості виконаних вправ на імітацію звуків та інтонації, перенос фонетичної навички у мовлення часто не відбувається.

Таким чином, важливість формування фонетичної навички та фонетично правильного оформлення іншомовного висловлювання, з одного боку, та механістичність фонетичних вправ та відсутність вправ мовленнєвого

характеру, з іншого, зумовлює доцільність використання вступного комунікативного фонетичного курсу.

Об'єктом дослідження є процес формування фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови засобами комунікативного фонетичного курсу.

Предмет дослідження – методика формування фонетичної компетенції у майбутніх вчителів англійської мови засобами фонетичного комунікативного курсу.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні поняття фонетичної компетенції та розробці практичних завдань комунікативного характеру для формування фонетичної компетенції у майбутніх вчителів англійської мови у вступному корективному комунікативному курсі.

Поставлена мета зумовила наступні **завдання**:

1. розглянути зміст процесу формування фонетичної компетенції у майбутніх вчителів;
2. дослідити структуру та зміст фонетичної компетенції;
3. з'ясувати сутність підходів до навчання фонетичної компетенції;
4. створити комплекс комунікативно-орієнтованих фонетичних вправ та здійснити практичну перевірку їх ефективності.

Методами, використаними при проведенні цього дослідження, є наступні:

1. аналіз педагогічно-методичних наукових джерел з проблеми дослідження;
2. проведення пробного навчання;
3. анкетування студентів щодо їхнього усвідомлення важливості вступного корективного комунікативного курсу.

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні необхідності формування фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови засобами комунікативно-орієнтованих вправ.

Практичне значення дослідження полягає у створенні комплексу фонетичних комунікативно-орієнтованих завдань для формування фонетичної компетенції у студентів першого курсу навчання мовних спеціальностей.

Апробація даної теми була проведена 23-24 листопада 2017 року у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського у межах XV міжнародної студентської інтернет-конференції «Мова, освіта, культура: Інтеграційні тенденції в сучасному світі», 4-5 жовтня 2018 року у Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» в межах II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій», 19-20 листопада 2018 року у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка в межах II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі».

РОЗДІЛ 1

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

1.1. Проблема формування фонетичної компетенції англійської мови у майбутніх вчителів.

Використання англійської мови як мови міжнародного спілкування, орієнтація на світові тенденції в освіті, європеїзація змісту і моделей навчання, створення нових освітніх стандартів ставлять перед майбутнім викладачем іноземної мови цілий ряд загальних і важливих для розвитку лінгводидактики проблем.

Формування іншомовної комунікативної компетенції (ІКК) стає провідною метою підготовки професійного лінгвіста. Особливе місце серед субкомпетенцій ІКК займає фонетична компетенція (ФК), оскільки мова, як засіб міжнародного спілкування, передусім, проявляється, насамперед, у фонемі, як на сегментному, так і надсегментному рівнях, у самій манері звукової поведінки, що забезпечує розуміння сенсу висловлювання, а, отже, і досягнення цілей комунікації.

В сучасній сфері освіти досягнення лінгводидактичної науки спонукають вчених до переосмислення мети та змісту навчання іноземної мови. З цим погоджуються відомі вчені, а саме: Д.Вілкінз, Г.Відоусон, С.Ніколаєва, О.Петрашук, О.Петренко, Н.Скляренко, М.Свейн, М.Халідей та ін. Так, до складу операційних умінь, якими повинен оволодіти випускник будь-якого ВНЗ, увійшло поняття «комунікативна компетентність» - здатність спілкуватися іноземною мовою.

Термін «мовна компетентність» був введений у науковий обіг американським вченим Н. Хомським. Він розпочав теоретичне осмислення проблеми в лінгвістичному аспекті та з'ясував, що явище мовної, комунікативної та інших типів компетентностей є поліаспектним і може бути предметом вивчення різних галузей гуманітарної науки — психології, психолінгвістики, педагогіки та інших [32, с.154].

О. О. Іванова розглядає компетентність як володіння відповідною компетенцією, а саме «сукупністю взаємопов'язаних знань, умінь, навичок та ставлень, пов'язаних з предметом учіння, що дозволяють виконувати цілеспрямовані і результативні дії [16, с.12].

Мовну компетенцію визначають як сукупність конкретних умінь, необхідних для мовленнєвих контактів, а також для оволодіння мовою як навчальною дисципліною (А. П. Василевич), як засвоєння й усвідомлення мовних норм, що склались у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії та їх адекватне використання у мовленнєвій діяльності (А. М. Богуш), як «почуття мови» (О. Д. Божович). Отже, мовна компетенція передбачає володіння мовними знаннями.

У мовній компетенції О. М. Шахнарович виділяє рівні, що відповідають рівням системи мови: фонетичний, лексичний та граматичний.

Проблема формування саме фонетичного рівня мовної компетенції, зокрема розвиток фонетичних навичок, сьогодні є досить актуальною.

Мета навчання фонетики у вступному корективному курсі полягає в тому, щоб закласти у довготривалу пам'ять майбутніх вчителів нормативний склад вимовних елементів (фонем та інтоном) та автоматизувати їх відбір і комбінування [15, с. 6].

У процесі оволодіння іноземною мовою відповідні навички повинні постійно вдосконалюватися і досягти свого найвищого рівня до моменту закінчення вступного корективного курсу.

Натомість, спостереження за навчальним процесом свідчать про те, що рівень володіння фонетичною компетенцією майбутніми вчителями англійської мови до моменту закінчення вступного корективного курсу є досить низьким. Серед багатьох причин цього негативного явища можна виділити різний рівень шкільної підготовки та недостатнє усвідомлення студентами необхідності зразкового володіння англійською літературною вимовою, відсутність чітких програмних вимог до кінцевого рівня володіння фонетичною компетенцією, обмеженість у відвідуванні лінгафонних кабінетів

і використанні технічних засобів навчання, нездатність студентів здійснювати рефлексію процесу навчання та оволодіння вимовою, а також самостійно працювати над удосконаленням і підтримкою власної фонетичної компетенції на необхідному рівні.

Отже, виникає необхідність забезпечення якісно нової організації навчання студентів-філологів англійської фонетики, що видається можливим при гнучкому керівництві цим процесом.

Проблема формування фонетичної компетенції завжди привертала увагу дослідників. Зокрема, вченими розробляються методики формування та вдосконалення окремих аспектів фонетичного оформлення мовлення, пропонуються різні підходи до визначення складу фонетичної компетенції (Ю.Головач, Т. Єременко, О. Корзун, В. Перлова, А. Хомицька А. Хомутова).

Аналіз наукової літератури свідчить, що серед учених немає єдиного погляду на визначення поняття фонетичної компетенції. Фонетична компетенція розуміється як здатність індивідів оперувати знаннями щодо функціонування сегментних та супрасегментних одиниць фонетичної системи мови у мовленні [11, с.51], або як знання та навички перцепції та продукції; звукових одиниць (фонем) мови та способів їх реалізації у певному контексті (алофонів); фонетичних ознак розрізнення фонем (дистинктивних ознак, наприклад, сонорності, назальності, закритості, лабіальності); фонетичного складу слів (складоподілу, фонетичних відрізків, словесного наголосу і тону); фонетики речення (просодії): наголосу і ритму фрази; інтонації; фонетичної редуції: вокалічної редуції; сильних та слабких форм; асиміляції; елізії [25, с.116].

Під фонетичною компетенцією ми розуміємо ієрархічно побудовану систему, піраміду змістових одиниць якої складають такі компоненти, як фонетичні знання, навички (слуховимовні та ритміко-інтонаційні) і фонетичні вміння.

Під фонетичними знаннями слід розуміти передбачуване навчальною програмою засвоєння фахових лінгвістичних понять з курсу фонетики

англійської мови, вивчення основних фонетичних одиниць, звукових явищ різного рівня – від звука до речення.

Під слуховимовними навичками ми розуміємо фонемно-правильну вимову звуків у потоці мовлення і розуміння всіх звуків під час аудіювання.

Ритміко-інтонаційні навички – це навички інтонаційно і ритмічно правильного оформлення мовлення та розуміння мовлення інших людей. Необхідною передумовою для реалізації принципу свідомого вивчення фонетичного матеріалу й створення відповідної мотиваційної основи при вивченні курсу є формування спеціальних фонетичних умінь (володіння прийомами педагогічної діяльності щодо організації навчання фонетичного аспекту англійської мови в середній школі). Відтак, процес формування фонетичної компетенції як системи передбачає не тільки засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, а й спроможність студентів мобілізувати і реалізувати означені компоненти на практиці. Таким чином, рівень професійно-фонетичної компетенції майбутніх учителів іноземної мови має визначатися наступними показниками:

1. Володіння теоретичними знаннями в галузі фонетики іноземної та рідної мов (фонетична система іноземної та рідної мов; особливості артикуляційної бази рідної та іноземної мов; вимовна норма та особливості варіювання у її межах; сучасні тенденції у вимові сегментних одиниць та особливості просодичного оформлення різних комунікативних типів висловлювання; особливості фонетичного оформлення різних стилів мовлення; відмінності у рівнях формальності реєстрів).

2. Володіння професійно-методичними вміннями (правильно пояснювати і автоматизувати вимову звуків; навчати інтонації; чути і виправляти помилки у вимові; укладати фонетичну розмітку текстів; наочно демонструвати артикуляцію звуків та інтонаційні малюнки мовлення; виразно розмовляти, читати тексти і декламувати вірші; аналізувати фонетичні вправи підручника і застосовувати при потребі засоби дидактичної творчості: образність, персоніфікацію, гру, цікавий контекст, ситуацію; виділяти основні

компоненти звуків іноземної мови, що визначають своєрідність їх вимови у порівнянні з рідною мовою, а в інтонуванні – найхарактерніші риси тієї чи іншої інтонаційної моделі тощо).

3. Володіння здібностями професійної рефлексії і самоаналізу як інструментами самовдосконалення фонетичної культури і методичної компетенції вчителя іноземної мови (уміння рефлексувати над власними мовними реалізаціями і мовленням інших людей, критично усвідомлювати ефективність чи неадекватність висловлювання) [10, с.38].

Відсутність чіткості вимови, володіння комунікативно-фонетичною складовою мови призводить до непорозуміння, порушення комунікації, тобто до неможливості вирішити основні завдання розвитку ІКК у майбутніх вчителів англійської мови. Специфіка вивчення проблеми формування ФКА у майбутніх вчителів зумовлена особливостями самого поняття «Фонетична компетенція». Вже один цей факт робить необхідним застосування в дослідженні міждисциплінарного підходу до розпізнавання такого методичного явища, оскільки:

- 1) науково обґрунтована методика навчання іншомовної вимови будується на порівняльному аналізі фонемних систем іноземної та рідної мов;
- 2) розвиток вимовних навичок є невід'ємною частиною загального процесу розвитку мовних навичок і умінь при навчанні англійської мови;
- 3) навчання вимови виступає важливим ступенем в усій подальшій роботі, як в плані практичного оволодіння механізмом вимови і вимовною нормою, так і в плані автоматизації мовленнєвих вмінь;
- 4) стійка нормативна вимова майбутніх вчителів утворює необхідну передумову для швидкого і міцного засвоєння мовного матеріалу, значною мірою економить працю і час викладача, сприяє успішному виробленню вмінь усного мовлення, читання та письма.

Проте, слід визнати, що існують певні складнощі, зумовлені рядом чинників, до яких відносяться наступні:

- традиційний підхід до навчання фонетики зорієнтований на нормативну вимову або вимовний стандарт (наприклад, Received Pronunciation, або BBC accent, у разі англійської мови), тоді як в оволодінні ІКК виникає потреба в розумінні носія мови з урахуванням його регіонального діалекту;

- відсутність чітких цільових установок, критеріїв, показників сформованості ФКА, вимог до відбору змісту навчання.

Виходячи з вищесказаного, стає очевидним, що підвищення якості вимови вимагає цілеспрямованої, спеціальноорганізованої діяльності як викладача, так і майбутнього вчителя з питань оволодіння іншомовною вимовою, яка потребує:

- визначення місця і ролі ФКА у складі ІКК;
- осмислення методологічних і методичних основ формування і розвитку ФКА;
- уточнення суті феномену ФКА, критеріїв і показників її оцінки;
- створення засад застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток ФКА, готових до впровадження і використання в процесі вивчення корективного курсу [32, с.21].

Для визначення суті поняття ФКА звернемося до категорії «компетенція», яка отримала широке поширення в методиці викладання ІМ. Не можна не визнати, що досі немає чітких орієнтирів про суть і зміст компетенцій, їх класифікації, наповнення, що свідчить про актуальність цієї проблеми. Не претендуючи на повний огляд дефініцій, відмітимо, що, в нашому розумінні, компетенція - це знання, уміння, навички, які забезпечують виконання певної діяльності з метою досягнення певного рівня розвитку особистості і виражаються в результаті навчання, представленому в одиницях його змісту.

Для нашого розуміння структури і змісту ФКА значимими є наступні положення, висунені Ю. І. Пасовим [19, с.78]:

- 1) вимовні характеристики мовлення слід вважати суттєвими

характеристиками, оскільки порушення вимовних норм перешкоджає спілкуванню;

2) вимовна сторона мовленнєвої діяльності має свої параметри: акустичний, моторний і смислорозрізняльний.

Саме ці параметри, їх стабільність є основою нормативності мови. У мові фонетичні одиниці взаємно детермінують один одного, а вирвані з контексту, втрачають свою головну характеристику - смислорозрізняльну. Тому необхідно виходити з того, що, визнаючи важливість створення технічної бази вимови, тобто її артикуляційної бази вимови, важливо зробити акцент на реалізацію звуків в мові, що повинне забезпечити членороздільність усього мовного потоку.

Як ми вже відмічали, ФК - складова частина ІКК. ІКК має наступні характеристики:

1) динамічний характер, який базується на створенні значень, висловлювань і проявляється в тому, що знання і уміння комунікантів змінюються, а, відповідно, змінюється і характер здібностей до спілкування;

2) імпліцитний характер: окрім знань, здібностей і когнітивних компонентів до ІКК входять некогнітивні компоненти, тобто мотивація, ставлення, мовленнєва інтеракція;

3) комплексний характер, що передбачає розгляд ІКК як сукупності лінгвістичного, психологічного і соціологічного компонентів;

4) соціокультурний характер, ІКК відбиває систему культурних цінностей як в мовних, так і немовних діях [39, с. 316].

Зважаючи на той факт, що сформованість ФКА забезпечує продуктивну взаємодію комунікантів і їх взаєморозуміння, слід констатувати, що фонетична компетенція в українській мові має вплив на процес формування іншомовної фонетичної компетенції та впливає на усі складові ІКК. Фонетичний аспект лінгвістичної компетенції передбачає:

- знання про артикуляторну базу мови, що вивчається;

- знання про будову органів мовлення, механізм голосоутворення, специфіку артикуляції звуків, знання просодії, знання про інтонацію, знання основних фонетичних явищ і термінів;

- знання про способи артикуляції звуків в рідній мові, наприклад знання про схожість/відмінність звуків, типи інтонації, можливість інтерференції;

- знання про особливості офіційних і неофіційних стилів мовлення, діалектів; - уміння застосовувати знання на практиці і будувати висловлювання, відповідно до цілей та умов комунікації.

Фонетичний аспект соціолінгвістичної компетенції припускає:

- знання про те, як соціальні чинники впливають на вибір фонетичних форм залежно від віку, соціального положення, освітнього рівня;

- уміння застосовувати названі знання в практиці спілкування з метою досягнення взаєморозуміння на основі створення загального значення.

Таким чином, ФК, будучи складовою частиною лінгвістичної компетенції, тісно пов'язана з усіма субкомпетенціями ІКК, забезпечуючи їх реалізацію. Як результат, ФК ґрунтується на знаннях, уміннях, навичках і здатності індивіда здійснювати ІКК відповідно до вимовних норм мови, що вивчається.

1.2. Структура та зміст фонетичної компетенції

Виходячи з того, що компетенція - це знання, уміння, навички, здібності, в структурі ФКА ми виділяємо:

1. Когнітивний компонент, який є готовністю до комунікативно - розумової діяльності, спрямованої на оволодіння змістовним предметом спілкування. Він включає знання фонетичної термінології, уміння і навички використання фонетичних знань, навички і уміння оперувати фонетичними засобами спілкування. Опис мови як багатопланової системи, як засобу комунікації з урахуванням специфіки функціонування мовних одиниць різних рівнів вимагає конкретизації суті, об'єктів ФКА.

Під фонетичними знаннями слід розуміти відображення існуючих в іноземній мові звукових явищ різних рівнів - фонеми, слова і речення,

співвідношення між графемою і фонемою, а також позначень транскрипцій, що однозначно характеризують звукові явища.

Розрізняють наступні класи фонетичних явищ:

- образи ознак явищ, що засвоюються за допомогою безпосереднього сприйняття і імітування (практичні знання);
- образи окремих явищ або способів їх вживання усередині класів мовних засобів у вигляді правил (знання, пов'язані з теорією мови);
- образи співвідношення між графемами і їх фонемними відповідностями як знання, закріплені в правилах;
- образи знаків міжнародної фонетичної транскрипції для рецептивного застосування при визначенні вимови за даними словника.

Знання фонетичних явищ можуть бути класифіковані залежно від їх віднесення до відповідних фонем або правил дистрибуції і комбінації звуків в цій мові, а також до явищ усередині слів або тексту.

2. Прагматичний компонент полягає в готовності передавати комунікативний зміст в ситуації спілкування. Він включає уміння і навички, які дозволяють розуміти і відтворювати висловлювання відповідно до фонетичних норм мови, що вивчається.

Прагматичний компонент ФКА характеризується комунікативними стратегіями висловлювання. Виділяють фонетичні рецептивні навички:

- співвідношення фонетичного складу речення з його значенням;
- диференціація близьких за звучанням слів і словосполучень;
- визначення кількості наголошених складів в реченні і основного смислового навантаження в простому реченні на основі логічного наголосу;
- встановлення схожості і відмінності ритмічного малюнка фраз;
- визначення емоційного стану того, хто говорить, за рахунок довжини пауз, що свідчать про наявність у висловлюванні одного або двох речень, а також за рахунок діапазону інтонаційної шкали і т. п.;
- диференціація англійських і українських фонем;
- визначення інтонаційного малюнка для оформлення фрази;

- фонетичні рецептивні стратегії;
- уміння розуміти команди і прохання;
- уміння розуміти питання, включені в зв'язне висловлювання;
- уміння виявляти фонологічні і фонетичні помилки;
- уміння визначати ставлення того, хто говорить за рахунок інтонації;
- уміння слухати, звертаючи увагу на артикуляцію звуків, і т. д.;
- фонетичні продуктивні навички, навичка правильної артикуляції звуків

в потоці мовлення;

- навичка інтонаційнокоректного оформлення свого висловлювання;
- навичка поділу фрази на синтагми;
- навичка інтонаційного оформлення фрази.

3. Компонент рефлексії передбачає оволодіння навичками самоконтролю і самокорекції, тісно пов'язаний з емоційно-оцінювальним ставленням до матеріалу, що вивчається, а також учбовими і дослідницькими стратегіями.

Компонент рефлексії ФКА тісно пов'язаний з поняттям самоконтролю. Існують різні підходи до визначення суті самоконтролю як:

- а) властивості особи;
- б) акту розумової діяльності людини (форма прояву і розвитку самосвідомості, мислення, якості розуму, критичність, дисципліна);
- в) як компонента учбової діяльності того, хто навчається, який полягає в аналізі і регулюванні її ходу і результату;
- г) уміння контролювати свою діяльність і виправляти помилки [10, с. 29-31].

4. Соціокультурний компонент включає знання і уміння використати особливості вимови на основі порівняльного аналізу фонетичних систем рідної і іноземної мов, а також відтворення і розуміння мовного висловлювання відповідно до культурних норм іноземної мови. У визначенні змісту соціокультурного компонента виходимо з того, що мовні факти описуються не лише за допомогою відповідних мовних явищ сполучуваності

знаків, їх розподілу в мовному ланцюзі, але і за допомогою екстралінгвістичних чинників, які вимагають врахування мовних засобів в процесі міжкультурної комунікації. Тому звернення до лінгвокультурологічного підходу дозволяє нам сформулювати таку стратегію у виділенні когнітивного компонента фонетичної компетенції, яка забезпечує опис, структурування і функціонування фонетичних знань через опору на лінгвокультурологічні поняття, що припускають врахування регіональних, соціальних і національних особливостей варіювання у вимові.

Зміст соціокультурного компоненту ФКА включає:

- культурну різноманітність, варіативність вимови, відмінності соціокультурних норм, володіння фонетичними засобами і культурними зразками офіційного і неофіційного стилів вимови;

- знання соціокультурного контексту, володіння культурними нормами і етикетом, відбір фонетичних засобів в умовах соціокультурного дискурсу;

- знання діалектних форм;

- відбір і методичну організацію фонетичного матеріалу на основі дидактичного, діалектного, соціолінгвістичного та порівняльного принципів.

- 1) Дидактичний принцип передбачає визначення мети викладання і вивчення ІМ;

- 2) згідно діалектного принципу, літературне мовлення, повсякденно-розмовне мовлення і територіальні діалекти є функціональними різновидами загальнонародної національної мови. Відмінності між ними стосуються усіх рівнів мовної системи і носять системноструктурний характер. Не руйнуючи національної мови, ці форми співіснують, впливають одна на одну і виконують комунікативну функцію - є засобом спілкування в різних сферах цього мовного співтовариства, тобто вони є локально і соціально по-різному обумовленими структурно-функціональними формами існування національної мови;

- 3) соціолінгвістичний - припускає врахування соціального положення, рівня освіченості людей;

4) стилістичний - врахування того, в яких функціональних стилях, в яких регістрах мови вживаються ці фонетичні явища;

5) порівняльний - порівняння української та англійської фонетичних систем з метою виявлення інтерференції, виділення труднощів засвоєння фонетичного матеріалу, його методичної організації [29, с.131].

Таким чином, сучасний етап розвитку формування фонетичної компетенції у майбутніх вчителів надає нового імпульсу розвитку поняття ФКА, який дозволив би сформувати методичні основи для побудови єдиної системи навчання фонетики на комунікативному вступному корективному курсі.

1.3. Сутність підходів до навчання фонетичної компетенції

Реалізація концептуальних засад мовної освіти потребує розробки нових підходів до визначення завдань, змісту і технології навчання іноземної мови в закладах освіти.

Широке застосування при формуванні англомовної фонетичної компетенції сьогодні отримав підхід, побудований на грамотному поєднанні артикуляторного та акустичного підходів, який називається диференційованим.

Основні теоретичні положення артикуляторного підходу були розроблені радянськими ученими-лінгвістами, І.А. Грузинською та К.М.Колосовим. Згідно їх теорії, виділяють три основні типологічні групи фонем: фонemi, що співпадають в обох мовах, не співпадають, частково співпадають.

Основні положення артикуляторного підходу: починати навчання іноземної мови слід з постановки звуків, для цього потрібний вступний фонетичний курс; кожен звук має бути відпрацьований окремо; для забезпечення чистоти вимови необхідно вивчити роботу органів артикуляції при вимові кожного звуку; формування вимовних і слухових навичок відбувається окремо.

Звідси були визначені і основні етапи роботи зі звуком:

1. Орієнтування. Майбутні вчителі уважно знайомляться з положенням органів мовлення при вимові звуку.

2. Планування. Зрозумівши суть інструкції, студенти повинні поставити свої органи мовлення в потрібне положення.

3. Артикулювання або власне вимова звуку.

4. Фіксація. Вимовивши звук, потрібно на деякий час зберегти органи мовлення в потрібному положенні, щоб краще запам'ятати і зафіксувати це положення.

5. Відпрацювання звуку в системі фонетичних вправ, побудованих з урахуванням як міжмовної, так і внутрішньомовної інтерференції. Звук, що вивчається, вимовляється в різних комбінаціях з іншими звуками, в словах і словосполученнях (при цьому вважається зовсім необов'язковим знати значення вимовлюваних слів).

Безумовною заслугою цього підходу можна вважати створення системи фонетичних вправ з урахуванням можливої інтерференції, а також те, що формуванню фонетичних навичок уперше стали приділяти заслужену увагу.

Проте у цього підходу є і значні недоліки, які влучно відзначаються сучасними методистами. Наприклад, вступні фонетичні курси займають невиправдано багато часу у початківців, а бажана чистота навичок при цьому не досягається. При переході від одного звуку до іншого настає деавтоматизація навички, що особливо очевидно при навчанні експресивного мовлення. Навчання вимови у відриві від слухових/аудитивних навичок також не занадто ефективне сьогодні, коли метою навчання є формування різних складових комунікативної компетенції.

Попри згадані обмеження артикуляторного підходу, можна зазначити, що він не втратив своєї актуальності і сьогодні при підготовці майбутніх учителів, філологів, лінгвістів.

Щодо акустичного підходу, то в даному випадку акцентується увага не на свідомому засвоєнні особливостей артикуляції, а на слуховому сприйнятті

мови та її імітації. Засвоєння звуків йде не ізольовано, а в мовному потоці, в мовних структурах і моделях. У основі вправ лежить повторення або імітація. Чистоті фонетичної навички не надається великого значення. В умовах короткострокових курсів навчання іноземної мови цей підхід повністю виправдовує себе. За досить невеликий час слухач подібних курсів повинен засвоїти розмовне мовлення з тим, щоб орієнтуватися в країні мови, що вивчається. Інтенсивний метод віддає перевагу формуванню аудитивних навичок, саме тому такий високий відсоток аудіювання на цих курсах.

Диференційований підхід припускає використання різних аналізаторів для формування усіх сторін фонетичних навичок. Тут, як і в акустичному підході, велика увага приділяється аудіюванню, але не лише автентичного мовлення, але і спеціально адаптованого, дидактичного мовлення дикторів, фонозаписів. Доречним є пояснення способів артикуляції звуків, проте на відміну від артикуляторного підходу це необов'язково відбувається за допомогою спеціальних термінів. Перевага в даному випадку віддається доступнішим і зрозумілішим поясненням. У цьому підході пропонується використати не лише акустичні, але і графічні образи. Формуванню графемно-фонемних відповідностей в межах цього підходу приділяється велика увага, також як і використанню транскрипції.

1.4. Особливості формування фонетичних навичок на різних етапах навчання.

Оскільки звукова сторона є невід'ємним компонентом усіх видів мовленнєвої діяльності людини, вона має неабияке значення у процесі навчання вимови. Як відмітив Л.В. Щерба: «...помилки у вимові не кращі помилок, наприклад, в граматичному роді іменників, у відмінках і т.п., а нерідко навіть гірші за них, оскільки перешкоджають здійсненню основної мети мови - комунікації, тобто взаєморозумінню» [37, с.79].

Спотворення у звучанні мови відволікають слухачів від змісту висловлювання, концентруючи їх увагу на зовнішній, звуковій стороні мовлення; неправильна вимова дратує співбесідника, оскільки вона не співпадає з його прогнозуванням.

Нормативна вимова є одним із важливих елементів культури мовлення і, звичайно, загальної культури людини. У процесі розвитку мислення та мовлення рідною мовою у людини створюється певна акустико-артикуляційна база, що відображає природу мови, носієм якої вона є. Тому людина, яка вивчає іноземну мову, сприймає звуки цієї мови через призму рідної, уподібнюючи їх звукам рідної мови.

Під час оволодіння іноземною мовою завдання полягає в тому, щоб адаптувати психофізіологічні механізми сприймання та відтворення мови відповідно до її фонетичної будови, яку вивчають, коригуючи існуючі навички та через відпрацювання додаткових слухо-вимовних навичок.

Створення слухо-вимовної бази іноземної мови можливе завдяки потенційним здібностям людського вуха та рухливості органів артикуляції. Звуковий аспект мови у працях багатьох лінгвістів трактується як основоположний. Володіння фонетичними навичками має бути доведене до автоматизму й не спричиняти жодних труднощів у процесі спілкування.

Словниковий склад мови і граматики можуть існувати тільки на основі її звукової будови, тому неможливо оволодіти іноземною мовою без знання фонетичної будови мови, яку вивчають (системи її фонем, наголосу в словах, ритму, інтонації). Фонетика є одним з розділів мовознавства, що розглядає звукове оформлення мови, тобто її звукову та інтонаційну будову. У процесі мовного спілкування думку передає той, хто говорить, і сприймає той, хто слухає, через звукову оболонку мови, тобто за допомогою звукової будови мови. Неможливо оволодіти мовою, не оволодівши її нормами вимови.

Завданням фонетики є дослідження і опис всіх фонетичних засобів вираження значення в мові як з точки зору їх смислової ролі, так і з точки зору їх артикуляції і звучання. Реформування системи мовної підготовки майбутніх

учителів передбачає розвиток їх пізнавальної самостійності, підготовку до безперервної професійної самоосвіти, соціальної та професійної мобільності.

Одним із пріоритетних завдань є формування англомовної компетенції в аудіюванні (КА) майбутніх учителів у процесі самостійної роботи (СР), оскільки від рівня іншомовної професійно-спрямованої компетенції майбутнього вчителя значною мірою залежить його здатність до подальшого вміння користуватися іноземною мовою в професійному спілкуванні.

Необхідною передумовою організації навчального процесу з формування англомовної КА майбутніх учителів у процесі СР є чітке уявлення про етапність навчання та підсистему вправ, що уможливорює ефективну реалізацію відповідної методики навчання на практиці. Проблема створення комплексу вправ для формування КА для студентів-майбутніх учителів розглядалася такими вченими, як: Н. Ю. Абрамовська, Д. В. Агапова, О. Б. Бігич, О. Ю. Бочкарьова, К. М. Бржозовська, Р. І. Вікович, А. Є. Капаєва, Н. Ю. Кірілліна, М. С. Кіронова, К. О. Колеснікова, Я. А. Крапчатова, О. А. Мацнєва, Д. В. Позняк, Т. В. Савицька, О. О. Сіваченко, І. В. Щукіна. Однак питання розробки підсистеми вправ з комунікативним компонентом для формування КА майбутніх учителів залишається теоретично і практично не розробленим. У зв'язку з цим є можливість представити теоретично обґрунтований комплекс вправ для формування КА майбутніх учителів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- 1) проаналізувати основні вимоги до вправ, що зумовлюють критерії визначення типів і видів вправ;
- 2) проаналізувати етапи формування КА майбутніх учителів;
- 3) навести приклади вправ, які майбутні учителі виконують під час навчання. Основною одиницею комплексу є вправа, що включає такі компоненти: завдання, зразок його виконання, виконання завдання та контроль. При укладанні комплексу, потрібно враховувати вимоги до кожного з компонентів вправи, запропоновані Н. К. Скляренко [26, с. 3]. Так, для завдань до вправ висувались вимоги комунікативності, створення навчально-

комунікативної ситуації, вмотивованості та новизни. Для фази виконання завдання враховувались форма організації роботи, рівень автономії дій студентів, наявність/відсутність опор. Для розробки останньої фази вправи був визначений об'єкт контролю (рівень сформованості англомовної КА) та обрані форми та види (само)контролю. З огляду на цю специфіку, особливої уваги набувають такі вимоги, як врахування рівня автономії студента та використання форм контролю, відповідних меті та умовам навчання.

Таким чином, визначивши основні вимоги до вправ, для формування КА майбутніх учителів та ґрунтуючись на загальноприйнятій класифікації вправ, можливо розробити вправи відповідно до таких критеріїв:

- 1) спрямованість на прийом або видачу інформації (рецептивні, рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні вправи);
- 2) комунікативність (комунікативні, умовно-комунікативні, некомунікативні вправи);
- 3) вмотивованість (вмотивовані вправи);
- 4) ступінь керування мовленнєвою діяльністю студентів (вправи з повним, з частковим і з мінімальним керуванням);
- 5) за участю рідної мови (одномовні, двомовні);
- 6) наявність опор (вправи без опор, вправи зі спеціально створеними опорами);
- 7) функція у навчальному процесі (тренувальні, контрольні);
- 8) місце виконання (аудиторні, домашні);
- 9) спосіб організації або режим і форма роботи (індивідуальні, з фонограмою) [7, с. 66; 9, с. 3–7].

Таким чином, для досягнення поставлених цілей навчання необхідно розробити вправи згаданих типів і видів, визначити етапи навчання, включити вправи до відповідної підсистеми. Слідом за А. М. Щукіним, під системою вправ розуміємо сукупність різних типів, видів і різновидів вправ, об'єднаних згідно з призначенням матеріалом та способом виконання [38, с. 276].

1.5. Комунікативні вступні корективні курси та навчання вимови майбутніх учителів англійської мови.

Дослідники поділяють думку про важливість навчання вимови, однак цей аспект мови отримує найменше уваги. Причиною цього не є небажання навчати фонетичній компетенції, а відсутність стратегії та комунікативно-орієнтованих матеріалів для формування фонетичної компетенції. Важливо розуміти, що навчання вимові повинно розглядатись не як теоретичний підхід до фонетики, але в першу чергу мати комунікативну мету.

Розглянемо труднощі, які виникають у студентів у зв'язку з навчанням фонетичної компетенції.

Навчання вимови – це не просто пізнавальний предмет, як, наприклад, історія. Студентам необхідне усвідомлення того, що фонетичний курс не є звичайним предметом, який можна засвоїти лише слухаючи вчителя та імітуючи аудіозапис, так і в подоланні психологічних та соціальних бар'єрів, які заважають їм ефективно практикувати вимову. Формування мовленнєвих фонетичних навичок, слухо-вимовної та ритміко-інтонаційної, розпочинається з вивченням фонетичного курсу. Розглянемо етапи формування цих навичок.

Виділяють такі основні кроки до комунікативного навчання вимови:

1. Першим кроком є аналіз. Вчитель повинен надавати усні, візуальні та тактильні зображення того, як вимовляються звуки з метою їх усвідомлення учнями.
2. Наступним кроком є сфокусоване слухання та коментарі вчителя щодо точності сприйняття прослуханого матеріалу учнями. Цей крок є необхідним в комунікативному навчанні вимови, оскільки точне сприйняття мовлення необхідне для досягнення зрозумілої усної комунікації.

3. Далі переходимо до контрольованої практики із зворотнім зв'язком. Цей крок може бути реалізованим через короткі діалоги, з акцентуванням уваги на вимові.

4. Наступний крок - це керована практика та зворотній зв'язок, який може включати в себе структуровані комунікативні вправи, які все ще дозволяють учню слідувати за вимовою. На цьому етапі корисними є вправи з пропущеною інформацією.

5. Нарешті, ми переходимо до комунікативної практики та зворотного зв'язку, де учні беруть участь в менш структурованих вправах, у яких вони спочатку звертають увагу на зміст, а вже потім на форму мовлення [41, с. 5 - 12].

Вчитель повинен пройти кожен з п'яти кроків, враховуючи прогрес усього класу. Якщо слухання є проблематичним, додатковий час буде потрібен для кроку 2. Якщо говоріння є трудомістким і важким, більше часу має бути присвячено крокам 3 і 4, перш ніж перейти до 5.

Розглянемо формування ритміко-інтонаційної навички. Навчання висхідної та спадаючої інтонації.

Навчання висхідної та нисхідної інтонації.

Для англійської мови властивий щонайменше триступінчатий інтонаційний діапазон (високий, середній, низький) з четвертим екстра високим рівнем для вираження емоцій. Функціями інтонації є об'єднання слів в смислові групи і сигналізувати про зміну мовця. Крім того, у кожній інтонаційній групі, як правило, є одне головне слово. Якщо це слово є односкладовим, воно виконує функцію критичної зміни тону; якщо головне слово - багатоскладове, наголошений склад виконує цю функцію. Часто, достатньо змінити висхідну на висхідно-нисхідну інтонацію, щоб змінити значення висловлювання. Висхідна інтонація є сигналом невизначеності і

типова для так/ні запитань, тоді як висхідна-нисхідна інтонація виражає впевненість і є типовою для декларативного висловлювання.

На стадії ознайомлення з інтонаційною структурою, якщо це доречно, викладач може продемонструвати два інтонаційних контури на прикладі наступних фраз:

Приклад 1.

1. Joe bought a Pontiac ↘
2. Joe bought a Pontiac ↗

Перша фраза вимовляється з нисхідною інтонацією і мовець стверджує, заявляючи про факт. У другому шаблоні спікер задає «так/ні» питання для підтвердження даної інформації.

Для сфокусованого слухання, використовується, наприклад, така вправа:

Приклад 2.

Utterance	Question ↗	Statement ↘
1. He left already.		
2. The Dodgers won the game.		
3. You overslept again.		
4. Maria missed her flight.		
5. It's snowing in Arizona.		

Студенти можуть слухати аудіозапис, позначаючи інтонацію, яку вони чують. Після перевірки, вони імітують інтонацію у парах або невеликих групах. Нарешті, студенти можуть спробувати виконувати роль вчителя, щоб перевірити сприйняття своїх однокласників.

Для контрольованої практики можна використовувати читання вірша Крістіни Россетті під назвою "Uphill". Майже кожна строфа у цьому вірші має

той самий формат запитань і відповідей, що допомагає автоматизувати інтонацію.

Приклад 3.

Does the road wind uphill all the way? ↗

Yes, ↘ to the very end. ↘

Will the day's journey take the whole long day? ↗

From morn to night, ↘ my friend.

Після прослухання вірша, студентам можна запропонувати поділитися на дві групи та читати відповіді і запитання з відповідною інтонацією. Також, цю вправу можна практикувати в парах.

Для керованої практики використаємо уривок з вистави, який студентам потрібно не просто прочитати в парах, а ще й драматизувати.

Приклад 4.

Amanda: You mean you have asked some nice young man to come over?

Tom: Yep. I've asked him to dinner.

Amanda: You really did?

Tom: I did!

Amanda: You did, and did he--accept?

Tom: He did!

Amanda: Well, well--well! That's--lovely!

Tom: I thought that you would be pleased.

Amanda: It's definite then?

Tom: Very definite [41, c. 7].

Для комунікативної практики використовується рольова гра. Наведемо приклад такого завдання. Партнери (чоловік / дружина, сусіди по кімнаті, брати і сестри тощо), збираються провести разом відпустку, яку вони

запланували заздалегідь. Відповідальність за планування поїздки була поділена, партнер (А), наприклад, взяв на себе відповідальність за бронювання та маршрут і (В) - за всі приготування вдома. Кожен партнер отримує рольову картку (вони не повинні бачити картку партнера).

Приклад 5.

Partner A: You're a bit worried that B hasn't taken care of all the tasks that were delegated to him/her. You know that B has been busy at work, and also that s/he tends to be a bit forgetful and scatter-brained. You happen to have a list of the things s/he had to do in your pocket so you decide to find out if anything really important was forgotten. Be appropriately annoyed if B has forgotten anything!

Partner B: You have been really busy at work/school the past week... much busier than you thought you'd be just before your vacation. A had given you a list of things to take care of. Just as you got in the car you discovered this list in your pocket. Most of the things have been checked off, but there are three which you neglected to do. You hope that A doesn't ask you about them! You know s/he will be furious.

Both of the partners have a copy of B's list, but B's copy has checks in front of all the items but (2), (4) and (7) whereas A's copy of the list has no marks:

LIST

Things to do: 1. close the windows, 2. pay the rent, 3. tell the neighbors we'll be away, 4. have the mail held, 5. arrange to have the plants watered, 6. phone Jean to say good-bye, 7. cancel the newspaper, 8. get the prescriptions refilled.

Зазвичай, партнер А задає питання, а партнер В дає відповіді, відповідно до сценарію. Після представлення рольової гри, вчитель надає коментарі щодо інтонації та інших фонетичних аспектів.

Навчання вимови якісно відрізняється від граматики та вокабуляру. Якщо останні аспекти мови, перш за все, створюють для студентів пізнавальні проблеми, то навчання вимови пов'язане з сенсорними (слухове сприйняття)

та фізіологічними (артикуляція) аспектами. Цілком очевидно, що формування слуховимовних і ритміко-інтонаційних мовленнєвих навичок відбувається у ході виконання рецептивних та рецептивно-репродуктивних вправ як поза контекстом, так і в мовленнєвому контексті. В останньому випадку звертають увагу як на смислове наповнення фраз, так і на їх інтонаційні характеристики.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Володіння нормативною вимовою іноземної мови є необхідною умовою для здійснення іншомовної комунікації. Правильне фонетичне оформлення мовлення дає змогу передавати зміст, виражати власне ставлення до співрозмовника та предмета розмови, впливати на комунікантів і досягати мети висловлювання. Для викладачів іноземної мови це – використання власної вимови як зразка для наслідування у процесі навчання студентів. Існуючі методики навчання англійської вимови потребують, на нашу думку, подальшого аналізу та вдосконалення, що свідчить про можливість пошуку шляхів підвищення фонетичної компетенції майбутніх учителів англійської мови.

Під фонетичною компетенцією ми розуміємо ієрархічно побудовану систему, піраміду змістових одиниць якої складають такі компоненти, як фонетичні знання, навички (слуховимовні та ритміко-інтонаційні) і фонетичні вміння.

Під фонетичними знаннями слід розуміти передбачуване навчальною програмою засвоєння фахових лінгвістичних понять з курсу фонетики англійської мови, вивчення основних фонетичних одиниць, звукових явищ різного рівня – від звука до речення.

Під слуховимовними навичками ми розуміємо фонемно-правильну вимову звуків у потоці мовлення і розуміння всіх звуків під час аудіювання.

Ритміко-інтонаційні навички – це навички інтонаційно і ритмічно правильного оформлення мовлення та розуміння мовлення інших людей.

Визначивши основні вимоги до вправ, для формування КА майбутніх учителів та ґрутуючись на загальноприйнятій класифікації вправ, можливо розробити вправи відповідно до таких критеріїв:

- 1) спрямованість на прийом або видачу інформації (рецептивні, рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні вправи);
- 2) комунікативність (комунікативні, умовно-комунікативні, некомунікативні вправи);
- 3) вмотивованість (вмотивовані вправи);
- 4) ступінь керування мовленнєвою діяльністю студентів (вправи з повним, з частковим і з мінімальним керуванням);
- 5) за участю рідної мови (одномовні, двомовні);
- 6) наявність опор (вправи без опор, вправи зі спеціально створеними опорами);
- 7) функція у навчальному процесі (тренувальні, контрольні);
- 8) місце виконання (аудиторні, домашні);
- 9) спосіб організації або режим і форма роботи (індивідуальні, з фонограмою).

Таким чином, для досягнення поставлених цілей навчання необхідно розробити вправи згаданих типів і видів, визначити етапи навчання, включити вправи до відповідної підсистеми.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ФОНЕТИЧНИХ ІГОР

2.1 Комплекс комунікативно-орієнтованих ігор для формування фонетичної компетенції майбутніх учителів англійської мови у вступному корективному курсі.

Розроблений комплекс включає в себе вправи на розвиток акцентуаційної навички, автоматизацію звуків та інтонації. Ідея ігрового компоненту розроблених вправ запозичена у М. Hancock, автора книги “Pronunciation games”, проте всі вправи адаптовано з урахуванням вимог навчальної програми та потреб студентів 1 курсу. Водночас, кожна із вправ комплексу містить комунікативний компонент, який передбачає інтеракцію студентів у процесі роботи над фонетичними навичками, що сприяє одночасно автоматизації фонетичних та навичок та уміння діалогічного мовлення. Невимушена розмова у процесі гри сприяє «введенню» звуків та інтонації, що автоматизується, у мовлення. Таким, чином, заповнюється прогалина між навичками та умінями. Запозичені вправи було адаптовано під вступний фонетичний курс J. Marks “English pronunciation in use (Elementary)”.

Вправи розробленого комплексу виконуються паралельно із завданнями зі вступного фонетичного корективного курсу і корелюються з відповідними розділами курсу J. Marks “English pronunciation in use (Elementary)”. Кореляція представлена у таблиці 1.

Таблиця 1.

Кореляція завдань з вступного фонетичного курсу з вправами розробленого комплексу

Вправа	Мета вправи	Відповідний розділ корективного курсу
--------	-------------	---------------------------------------

“Syllable soup”	автоматизація навички наголосу та навички уточнення інформації	section B, unit 28
“Stress snap”	автоматизація навички наголосу у простих іменниках та навички вираження незгоди	section B, unit 28
“Compound clues”	автоматизація навички наголосу у складених іменниках	section B, unit 32
“Stepping stones”	автоматизація навички наголосу у двоскладових дієсловах	section B, unit 30
“Happy families”	автоматизація навички наголосу у довгих похідних словах та навички висловлювання прохання	section B, unit 31
“Rhythm dominoes”	автоматизація навички наголосу у коротких фразах	section C, unit 36
“Chinese chequers”	автоматизація навички визначення необхідності додавання складу <i>ed</i> та <i>s/es</i>	section C, unit 42-43
“Fishing”	автоматизація навички наголосу у коротких фразах та надання схвальної реакції	section C, unit 36

“Making tracks”	автоматизація навички визначення кількості складів та вираження невпевненості	section B, unit 28, 30
“Link maze”	формування навички визначення поєднувальних звуків у словах	section A, unit 23
“Win a word”	формування навички вимови слів з голосною <i>e</i> на стику слів	section A, unit 6
“Phonetic crossword”	формування навички визначення слів за їхньою транскрипцією та перепитування незрозумілої інформації	section A, unit 3, 5, 9
“Hidden names”	автоматизація навички визначення спільного звуку у словах та вираження власної думки	section A, unit 3-10
“Simple sound maze”	автоматизація диференціації звуку [i:] та навички вираження сумніву	section A, unit 2
“Bingo”	автоматизація диференціації звуків та навички прохання повторення інформації	section A, unit 2-10

“Ludo”	автоматизація диференціації голосних та дифтонгів	section A, unit 4-8
“Join the dots”	формування навички визначення слів за їхньою транскрипцією та перепитування незрозумілої інформації	section A, unit 2-10
“Battleships”	формування навички визначення слів за їхньою транскрипцією та перепитування незрозумілої інформації	section A, unit 2, 8-9, 11-14
“Phonetic code”	автоматизація навички розпізнавання спільних звуків та вираження згоди та незгоди	section A, unit 7-10
“Pronunciation journey”	автоматизація диференціації звуків	section A, unit 2-4
“Contradict me”	автоматизація вживання контрастивної інтонації	section D, unit 44
“Don’t tell me”	формування навички реакції на почуту інформацію	section D, unit 46
“Intonation directions”	автоматизація диференціації інтонації	section D, unit 47
“Intonation monopoly”	формування інтонації в розділових запитаннях	section D, unit 50

Наведемо приклади вправ, спрямованих на розвиток акцентуаційної навички

Вправи на розвиток акцентуаційної навички.

Завдання 1 «Syllable soup»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, парна.

Вид: головоломка на знаходження слів.

Мета: формування навички визначення наголошеного складу у слові та навички уточнення інформації.

Rules:

1. Work in pairs. There are 14 words hidden in the grid of each puzzle. The words are horizontal or vertical. The stressed syllables have been removed from the words and placed outside the grid. All the first syllables are also outside the grid and begin with capital letters.
2. The words which are discovered should be circled and the syllables outside the grid should be crossed out.

Phrases to use:

Could you spell this word?

Could you pronounce this word once again?

I'm not sure this word exists. Let`s consult a dictionary.

	ta	Cal	stand	In	vi	In	
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	cu	la	tor	<input type="text"/>	
Un	e	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Re
mem	<input type="text"/>	ter	pa	<input type="text"/>	der	li	In
Pop	sion	<input type="text"/>	per	ber	<input type="text"/>	gent	mor
sa	<input type="text"/>	<input type="text"/>	u	<input type="text"/>	tion	<input type="text"/>	News
En	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	row	<input type="text"/>	vi	tain
la	sive	<input type="text"/>	e	phone	terest	<input type="text"/>	Con
	<input type="text"/>	ver	<input type="text"/>	tion	ing	tion	
	Tel	tel	To	pen	Ex	Tel	

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 2 «Stress snap»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид вправи: з'єднувальна гра з картками.

Мета: формування навички визначення наголошеного складу у простих іменниках та навички вираження незгоди.

Rules:

1. The aim of the game is to win more cards than your partner.
2. Divide the cards equally between you. Keep the cards face down in a pile.
3. Take turns to turn the cards face up in a pile on the table, making sure that the player cannot see the card before the others.
4. If you notice that the stress pattern of the word on a card is the same as the word on the card before, you can win all the cards in the pile. To do this, put your hand on the pile quickly and say *Snap!*

5. After you have won the pile, put the cards to one side and begin again taking turns to put cards on the table. Shuffle and deal the cards on the table again when you no longer have any cards in your hands.

6. The player with the most cards when all the cards have been paired off is the winner.

7. If you cannot agree with your partner about the stress patterns of words, ask the teacher.

Phrases to use:

I see what you're saying but I think...

I'm sorry but I have to disagree with you on...

I'm afraid I disagree.

I don't see it that way.

I have a completely different opinion on that.

dinner	big	give	busy
green	listen	meet	office
people	pizza	please	repeat
six	tea	three	email
evening	police	secret	million

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 3 «Compound clues»

Тип вправи: умовно- комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Вид: гра на знаходження відмінностей по пам`яті.

Мета: формування навички визначення наголошеного складу у складених іменниках.

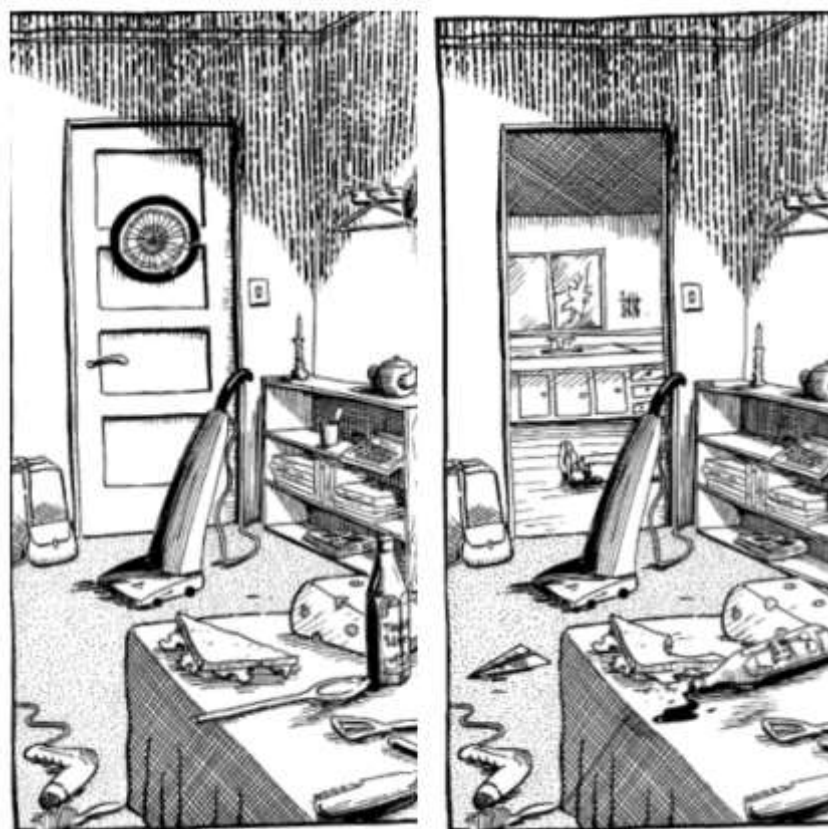
Rules:

1. Look at the picture. Together with your partner find and write down all the compound nouns which are in the picture.
2. Now look at the second picture. Decide what in the picture has changed.
3. Together with your partner make up a story to explain the changes using Present Perfect Tense.
4. Make sure you stress the compound nouns correctly.
5. Present your story for the rest of the class.

Key

1. These are the compound nouns in the pictures: birthday card, bookcase, bottle opener, candlestick, coat hanger, hairbrush, hair-dryer, handbag, light switch, newspaper, penknife, suitcase, teapot, table-cloth, tooth-brush, vacuum cleaner, dartboard, door handle, cheese sandwich, front door, straw hat, tomato sauce, car radio, wooden spoon, kitchen door, kitchen floor, kitchen sink, kitchen window, paper plane.

2. These are the differences in the two pictures showing what has changed: candlestick moved, car radio gone, cheese sandwich bitten, kitchen door opened, tomato sauce knocked over, wooden spoon gone. The kitchen window is broken in picture 2. There is also a body on the kitchen floor and a paper plane on the living room floor.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 4 «Stepping stones»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, парна.

Вид: головоломка на знаходження шляху.

Мета: формування навички визначення наголошеного складу у двоскладових дієсловах.

Rules:

1. The puzzle you have got shows a river which must be crossed using the stepping stones. There is only one route across the river.
2. You may only use a stepping stone if the verb on it has the stress on the first syllable.
3. To cross the river, you are allowed to step from one stone to the next horizontally, vertically or diagonally. You may also step over a stone to the one beyond.

4. To reach the far bank of the river, you may also step over a stone.

5. When you have finished the route with your partner, check it with the rest of the class.

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 5 «Happy families»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: гра з картками.

Мета: формування навички визначення наголошеного складу у довгих похідних словах та навички висловлювання прохання.

Rules:

1. The aim of the game is for each player to collect complete families of words such as: civil – civility – civilize - civilization.

2. The monitor deals out five cards to each player. Decide the order in which you are going to take turns.

3. Players take turns to request cards from any of the other players. If the player that you ask has the word, they must give it to you. You can then

ask either this player or any other player for another card. If the player has not got the card, take another card from the monitor. It is now the next player's turn.

4. When you have a complete family, put the cards face down on the table.

5. The player with most families when all the families are complete, is the winner.

6. The job of the monitor is to make sure that players pronounce the words correctly when they ask for them. If players do not pronounce words correctly, the monitor should ask them to repeat the word.

Phrases to use:

Can I have “ _____ ” please?

Could you give me “ _____ ” if you have it please?

Unfortunately, I don't have such a card.

I'm afraid, you have pronounced the word in a wrong way.

Could you please repeat the word once again?

legal	neutral
legality	neutrality
legalize	neutralize
legalization	neutralization
mobile	real
mobility	reality
mobilize	realize
mobilization	realization

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 6 «Rhythm dominoes»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, групова.

Вид: з`єднувальна гра з картками.

Мета: формування навички визначення наголошеного складу у коротких фразах.

Rules:

1. Play this game in groups of three or four. Deal the same number of cards to each player. If you are playing in a group of three, place one card in the middle as a starter.

2. Take turns to place cards on the table and build a track. You must place one of your cards so that it touches one of the two end cards in the track. The phrases in the sides that are next to each other must contain the same stress pattern.

3. A player who is unable to place a card when it is his or her turn misses that turn; a player who places a card incorrectly must take the card back and miss a turn.

4. The first player to place all his or her cards in the track is the winner.

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 7.

Тип вправи: умовно-комунікативна.

Вид: головоломка на знаходження шляху.

Мета: формування навички визначення необхідності додавання складу *ed* і закінченнях *s/es*

Rules:

1. Players each take a letter, A, B or C. They place their three counters on the three corresponding circles, at the bottom of the board.

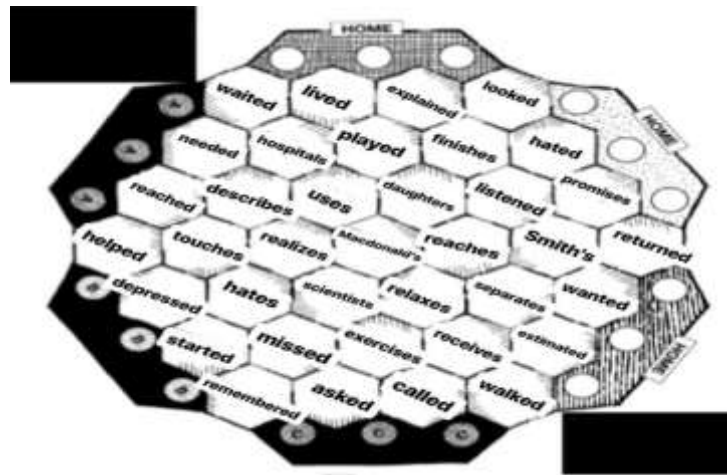
2. The aim of the game is to move these three counters across the board to the three circles in the box opposite marked home. The first player to do this is the winner.

3. Players take turns to throw the dice and move. For each number on the dice there is a stress pattern indicated above and below the board. After throwing the dice, players can move one of their counters to a neighbouring hexagon if it contains the stress pattern indicated on the dice. If there isn't a neighbouring hexagon with the stress pattern indicated, players miss a turn.

4. Players may choose not to move if it is not to their advantage. Only one counter can occupy a hexagon at a time.

5. Players can throw any number to enter the home box.

6. Players can jump straight across a hexagon occupied by another player's counter.

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 9 «Fishing»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: з`єднувальна головоломка.

Мета: формування навички визначення наголошеного складу у коротких фразах та надання схвальної реакції.

Rules:

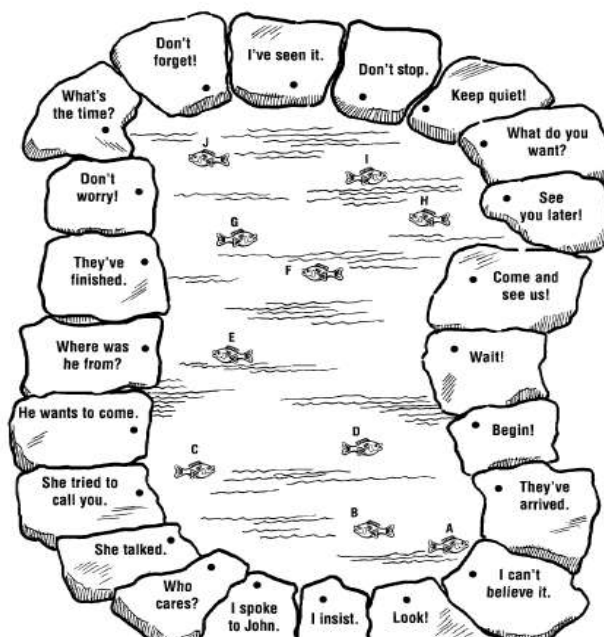
1. Divide into pairs. For each of the phrases around the edge of the pond, there is another phrase with the same stress pattern elsewhere.
2. The object of the game is to draw straight lines joining these matching pairs of phrases to discover which fish is caught.
3. A fish is caught if it is completely surrounded by lines.

Phrases to use:

Great job!

Well done!

Try once more!

Завдання 10 «Making tracks»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, парна.

Вид: настільна гра з кубиком та дошкою.

Мета: формування навички визначення кількості складів у словах та вираження невпевненості в озвученій інформації.

Rules:

1. Play this game in pairs. To win the game, you must get more points than the other player.

2. To win points, you must make a track. A track is a straight line of four or more squares. The track can be horizontal, vertical or diagonal.

3. To make a track, you must win squares which are next to each other. You can win a square by throwing the dice. If the dice shows 1 or 4, you can win any square with a one-syllable word in it. If the dice shows 2 or 5, you can win any square with a two-syllable word in it. If the dice shows 3 or 6, you can win any square with a three-syllable word in it.

4. Players take turns to throw the dice and win squares. When you win a square, draw your symbol in it.

5. When all the squares are full, count your points, four points for every track of four squares, five points for every track of five squares, six points for every track of six squares.

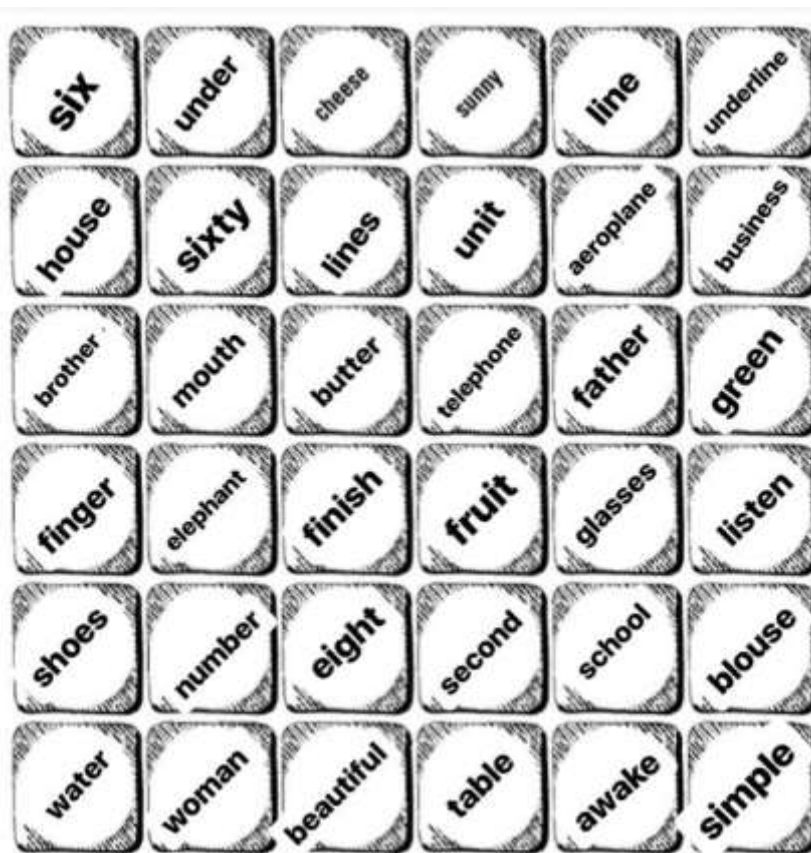
Phrases to use:

I am afraid, this word doesn't contain such a number of syllables.

Could you please count the syllables once again?

Could you help me to count the syllables? I'm not sure about this word.

Should we look up the transcription of this word in a dictionary?

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Вправи на диференціацію звуків.

Завдання 11 «Link maze»

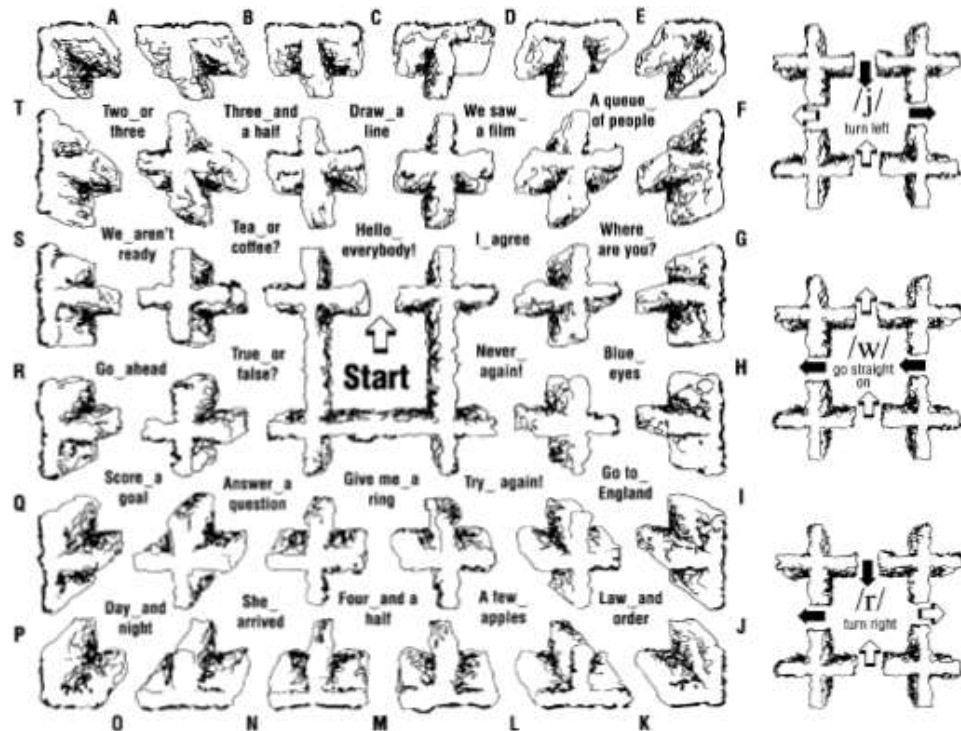
Тип вправи: умовно-комунікативна.

Вид: головоломка на знаходження шляху.

Мета: формування навички визначення поєднувальних звуків у словах.

Rules:

1. The object of the game is to find the correct way out of the maze. The exit is from one of the outside squares of the maze.
2. Each square contains a phrase with a linking sound.
3. Players move from square to square according to the following rule: if the linking sound is /j/, turn left; if the linking sound is /w/, go straight on; if the linking sound is /r/, turn right.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 12 «Win a word»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: з`єднувальна гра з картками.

Мета: формування навички вимови слів з голосною *e* на стику слів.

Rules:

1. Divide into groups of three.
2. Divide the cards equally among the players. The aim of the game is to win as many of the cards as possible.
3. Players take turns to place cards on the table.

4. There should be two piles, one for word beginnings and one for word endings. All the word endings and with an *e* and are in a shape pointing to the right. Word beginnings are in a shape pointing left.

5. Players continue placing cards on the two piles. If, at any point, the beginning and the ending form a word, the first player to notice this must put the hands over the cards and say the word.

6. All the players must decide all together if this word exists. If they are not sure, they may ask the player who said the word to say what it means and then check it in a dictionary. If the word exists, the player wins all the cards in the piles. Players should make a note of all the words that come up during the game.

7. The game continues until all the cards that were dealt out at the beginning have been played. The player with most cards at this point is the winner.

Phrases to use:

Are you sure this word exists?

Could you please explain the meaning of this word?

I have never heard this word before!

I believe it is better to consult a dictionary.

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 13 «Phonetic crossword»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: складання пазлу.

Мета: формування навички визначення слів за їхньою транскрипцією та перепитування незрозумілої інформації.

Rules:

1. Your task is to complete the puzzle together with your partner.
2. Take turns to complete it, asking your partner to drill the word.
3. When you have finished, check it together with the rest of the class.

Phrases to use:

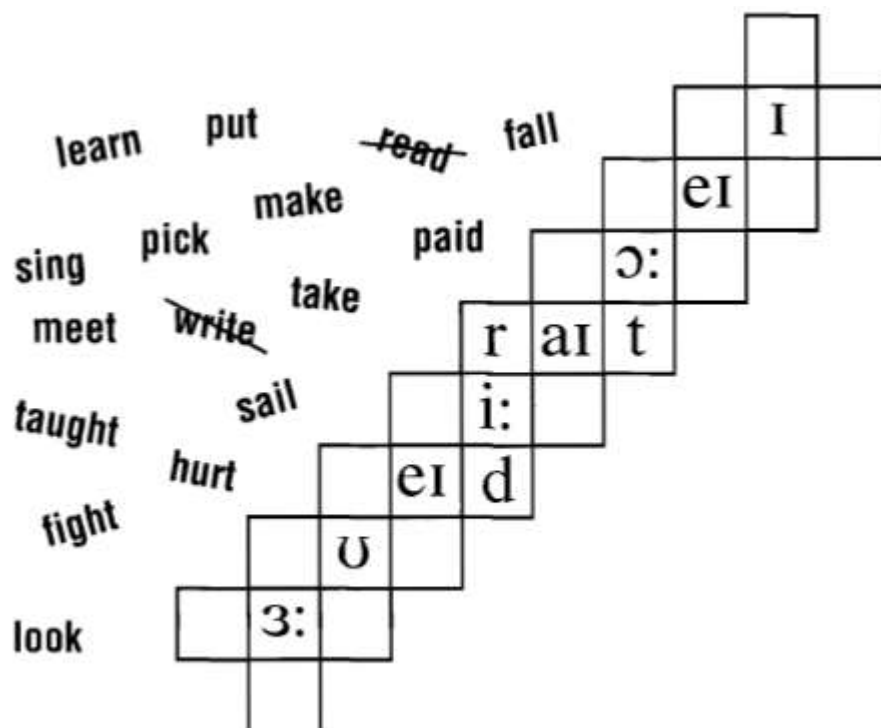
Could you say that again please?

What was that again?

Sorry, I did not catch that.

Could you speak up please?

Could you speak a little louder?

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 14 «Hidden names»

Тип вправи: умовно-комунікативна.

Вид: вирішення головоломки.

Мета: формування навички читання слів, визначення спільного звуку у словах та вираження власної думки.

Rules:

1. Work in pairs. Look at the puzzle. The names of the four members of the family in the picture are hidden in the columns of words beside them.
2. To find the names, it is necessary to find the common sound that all the words in each column contain.
3. Then put these sounds together to make the name.

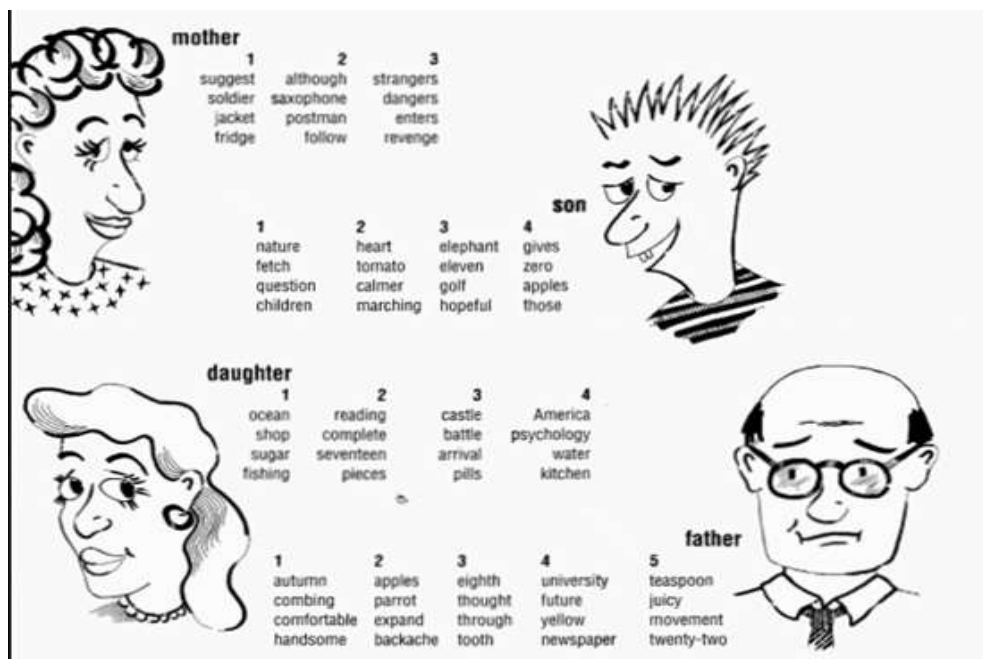
Phrases to use

I assume, the common sound is...

Can't agree with you more here.

Are you sure? Pronounce these words once again, please.

I'm of the same opinion.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 15 «Simple sound maze»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, парна.

Вид: головоломка на знаходження шляху.

Мета: формування навички впізнавання звуку [i:] у словах та вираження сумніву в почутій інформації.

Rules:

1. Working in pairs, your task is to find a path from the entrance in the top left side of the maze to the exit in the bottom right.

2. Your phonetic symbol is [i:] and you can only cross a square if it contains a word with this sound. You can move from one square to the next horizontally or vertically, but not diagonally.

3. When you are done, we will check the route.

Phrases to use:

I am afraid, this word doesn't contain our sound.

Can you transcribe this word?

Could you pronounce it once again?

tea	these	meat	meet	main
like	this	friend	complete	hear
scene	sheep	eat	need	fit
TV	ship	it	year	pain
feel	fill	night	head	fly
seat	read	please	right	fine
sit	dead	street	break	smile
cheap	sea	me	fight	sin
feet	bear	beer	nine	sign
bean	teach	tree	east	meal

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 16 «Bingo»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: розпізнавання слів на слух.

Мета: формування навички впізнавання слів та прохання повторення інформації.

Rules:

1. Listen attentively to each word, which will be pronounced.
2. Cross out the words on your card as you hear them.
3. When you have completed a horizontal or vertical line on the card, you should shout *Bingo!*
4. If you haven't heard the word clearly, ask the teacher to repeat it once again.

Phrases to use:

Could you say that again please?

What was that again?

Sorry, I didn't catch that. Could you speak up please?

Could you speak a little louder?

BINGO 1	BINGO 4
bad boot pet beat	pet beat boot part
part bed fat paid	paid boat fat bad
food feet boat bird	put bed feet bit
bit but fit put	bird but fit food
BINGO 2	BINGO 5
bit food part bad	part bad bit food
but feet bed boot	pet fat but feet
bird boat fat pet	boot boat bed bird
fit paid put beat	beat paid put fit
BINGO 3	BINGO 6
beat paid pet boot	fat paid beat pet
bed put part feet	boot put bad bed
boat bird bad fat	food bird part fit
bit fit food but	feet but bit boat

(Адаптовано з Mark Hancock "Pronunciation games" та Jonathan Marks "English pronunciation in use")

Завдання 17 «Ludo»

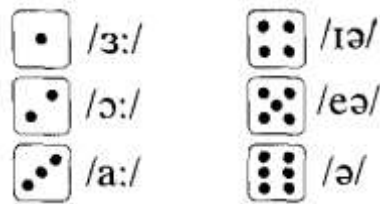
Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивна.

Вид: головоломка на знаходження шляху.

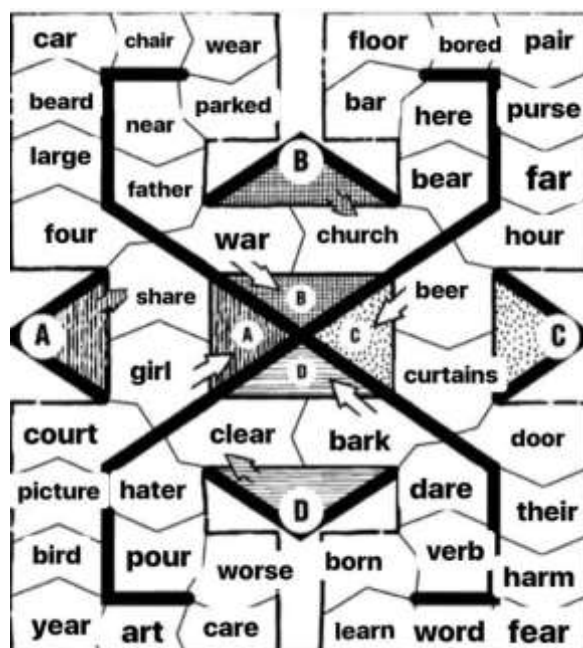
Мета: формування навички розпізнавання в словах голосних та дифтонгів.

Rules:

1. Divide into groups of four.
2. Place your counters on the starting position (the outer triangles marked A, B, C and D). The object of the game is to go around the board to the finishing position (the inner triangles marked A, B, C and D). The first player to do this is the winner.
3. Go around the board in the direction shown by the arrow in your starting triangle and do not cross any thick lines.
4. Take turns to throw the dice and move. To move, check the dice next to the board to find out which sound is indicated by the number on the dice.

5. Then move around the board to the first word containing that sound. If the other players agree that you have moved your counter to the word which does not contain the sound that you are looking for, put your counter back where it was and miss a turn.
6. When there are no more words on the board which contain the sound you are looking for, move directly to the finishing position.
7. If another player lands on the square where your counter is, miss a turn.

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завдання 18 «Join the dots»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: головоломка на з'єднання.

Мета: формування навички розпізнавання слів за їхньою транскрипцією та перепитування незрозумілої інформації.

Rules:

1. Your task is to reveal the picture, the dots must be joined in the order shown by the words in the list. To do this, you will need to match words and phonetic transcriptions. Do it together with your partner.

2. Ask your partner to drill the words.

3. When you have finished, check answers with the rest of the class.

Phrases to use:

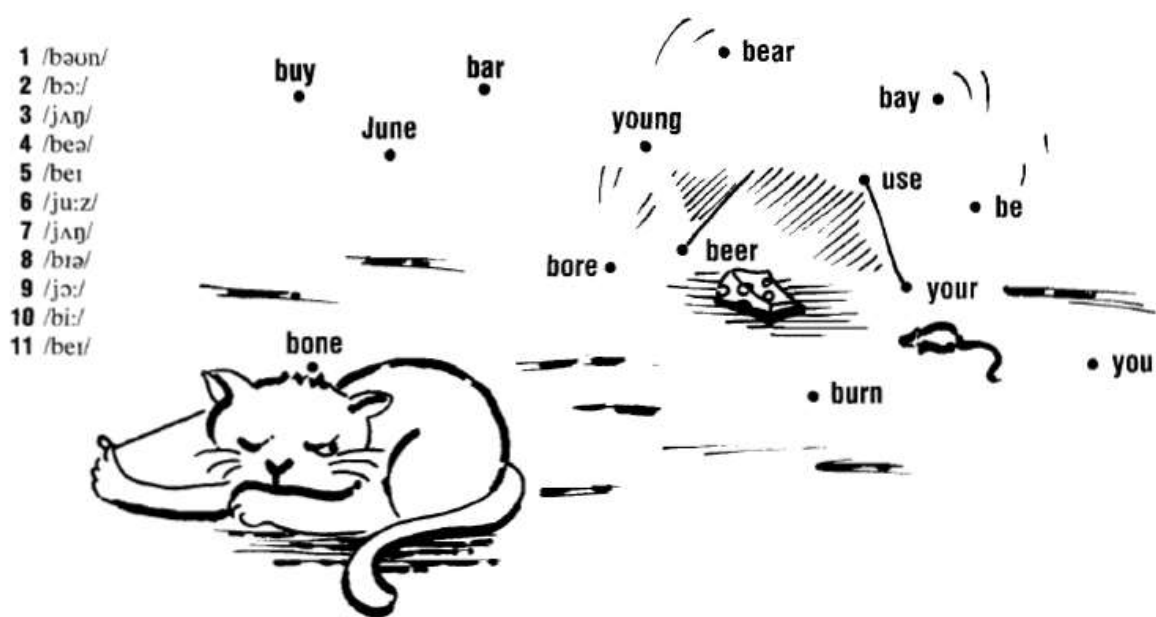
Could you say that again please?

What was that again?

Sorry, I didn't catch that.

Could you speak up please?

Could you speak a little louder?

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 19 «Battleships»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: «морський бій».

Мета: формування навички розпізнавання слів за їхньою транскрипцією та перепитування незрозумілої інформації.

Rules:

1. Draw two ships on your map making sure that nobody sees where you have put your ships. You may put your ships inside any square where there is sea (white on the map). Your ships must not cross a line into another square.

2. Work in pairs. The object of the game is to guess where the other player has put the ships and bomb them.

3. To do this, decide which square to bomb and make a word out of the sounds at the side of the map. For example, if the square you want to bomb is in the column with the sound [t] and the row [i:], say tea.

4. If the square that you bomb contains a ship, the other player must say *hit*.
If the square that you bomb is next to a square with a ship in it, the other player must say *near*.

5. Players take turns to bomb each other`s ships and the first person to hit both of the other player`s ships is the winner.

6. A player whose ship is being bombed may challenge the other player to spell the word that he is saying; if the other player is unable to spell the word, he or she misses a turn.

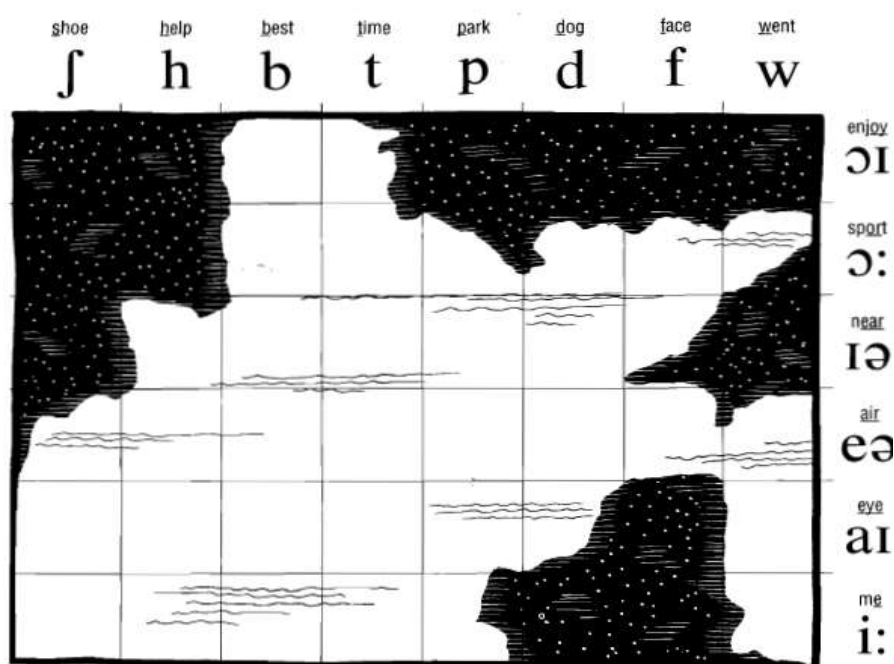
Phrases to use:

Could you please repeat once again? I haven't got the word.

Could you spell it?

I'm afraid it should be spelled in the other way.

I am not sure you are spelling it right. It is better to consult a dictionary.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 20 «Phonetic code»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: розшифрування фонетичного коду.

Мета: формування навички розпізнавання спільних звуків та вираження згоди та незгоди.

Rules:

1. The three fragments of writing in the puzzle contain a secret message from one spy to another. To find the message, together with your partner, you should break the code.

2. The code is based on the sounds in the words; each number refers to a sound in the word above. If a number occurs under one word and no other, it means that the sound occurs in that word and no other.

3. By putting the sounds that the numbers refer to together in numerical order, you get the secret message.

Key

1. Meet you
2. Airport
3. Five thirty

Phrases to express agreement and disagreement:

That's for sure.

That's exactly how I feel.

You have a point there.

I was just going to say that.

No doubt about it.

I don't think so.

No way.

I'm afraid I disagree.

I beg to differ.

Not necessarily.

No, I'm not so sure about that.

① The night is young but soon
the yellow moon will rise in
the East.

1. You can break the code by listening to the words in the message. To find the message, you must break the code.
Each of the numbers refers to a sound in the word above it. Put these sounds together in numerical order to find the message.

② YOU OUGHT TO TASTE THE AIR IN PARIS AND PRAGUE.

③ The early bird will never find any worms
in the earth before it learns to fly.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 21 «Pronunciation journey»

Тип вправи: некомунікативна, рецептивна.

Вид: знаходження шляху.

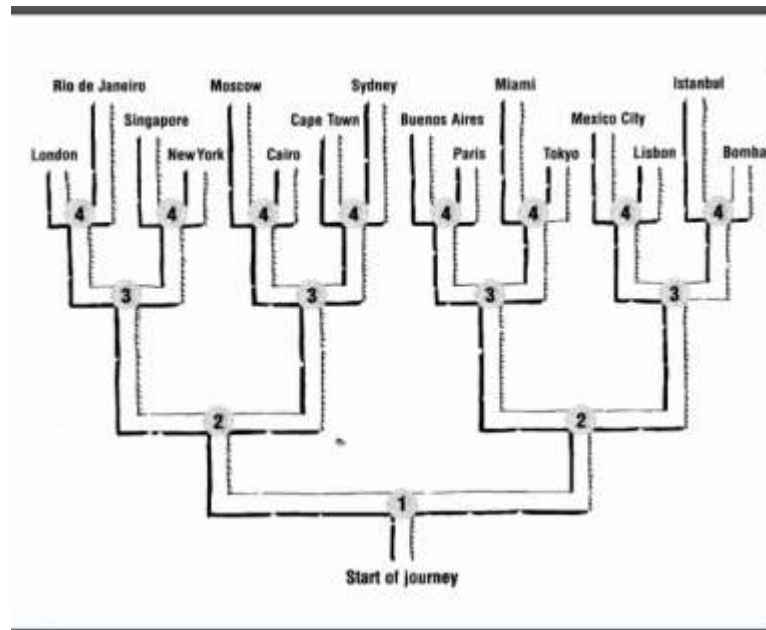
Мета: формування навички розпізнавання звуків у словах.

Rules:

1. You have a map in front of you. As you can see, at each of the numbered junctions, you have a choice of turning left or right.

2. You will hear the words. For each word, you must turn left or right according to whether the word is from the left or the right hand list. When all the words are said, you should arrive at one of the destinations.

Left	Right
sit	seat
pool	pull
it	eat
bus	bath

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Вправи на тренування інтонації.

Завдання 22 «Contradict me»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, парна.

Вид: вправа на перепитування інформації з картками.

Мета: формування навички вживання контрастивної інтонації.

Rules:

1. The aim of the game is to win as many cards as possible.
2. Place the pack of the cards face down on the table.
3. Take turns to pick up a card and read the sentence at the top of the card to the player sitting on your right.
4. This player must reply by correcting the mistake and using contrastive stress. The reply should begin with a phrase such as *You mean ...?, I thought ...?, Don't you mean...?*
5. The reader should say if the response was correct or not. The other players should also help to decide.

6. If the response is correct, the player who gave the response wins the card. Otherwise, the reader keeps the card.

<p>My mother's name is John.</p> <p>... your <u>father's</u> name is John!</p>	<p>The capital of France is London.</p> <p>... the capital of <u>Britain</u> is London / the capital of France is <u>Paris</u>!</p>	<p>I had dinner at 8.30 this morning.</p> <p>... you had <u>breakfast</u> at 8.30 this morning / you had dinner at 8.30 this <u>evening</u>!</p>	<p>Robert de Niro is a well known actress.</p> <p>... Robert de Niro is a well known <u>actor</u>!</p>
<p>Brazil is the biggest country in North America.</p> <p>... Brazil is the biggest country in <u>South</u> America / <u>Canada</u> is the biggest country in North America!</p>	<p>The Greeks built the pyramids.</p> <p>... the <u>Egyptians</u> built the pyramids!</p>	<p>My sister is a policeman.</p> <p>... your sister is a <u>policewoman</u> / your <u>brother</u> is a policeman!</p>	<p>The Atlantic is the world's biggest ocean.</p> <p>... the <u>Pacific</u> is the world's biggest ocean!</p>
<p>I saw the news on the radio.</p> <p>... You heard the news on the radio / you saw the news on the <u>TV</u>!</p>	<p>It was hot so I put my coat on.</p> <p>... it was <u>cold</u> so you put your coat on / it was hot so you took your coat <u>off</u>!</p>	<p>I'd like a piece of cola please.</p> <p>... you'd like a <u>cup/glass</u> of cola!</p>	<p>The lion is in the dog family.</p> <p>... the lion is in the <u>cat</u> family / the <u>wolf</u> is in the dog family!</p>

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 23 «Don`t tell me»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, парна.

Вид: вправа на здогадку інформації за картками.

Мета: формування навички реакції на почуту інформацію.

Rules:

1. The object of the game is to win as many cards as possible.

2. Play the game in pairs. Take turns to be speaker and listener.
3. The speaker takes a card from the pack and reads the questions.
4. The listener should respond by saying Yes ➔ after each question.
5. If the listener can guess the end of the speaker`s story after the speaker has made six statements, he or she can say *Don`t tell me...* and give the end of the story. If it is correct, the listener wins the card. If it is incorrect, the speaker reads the end of the story from the card.
6. If the speaker reads the end of the story, he or she wins the card. At the end of the story, the listener must make an appropriate exclamation.

Exclamations to use:

How wonderful!

Ow! That hurt!

That`s a surprise!

Hmm. I`m not so sure.

Ah, that feels good.

Ah, now I understand.

Dear me! That`s a surprise!

<ul style="list-style-type: none"> • You know my sister`s boyfriend Tim?</li> <li>• Well, you know he`s in my class? • And you know he always gets the best grades? • And you know that`s why my sister likes him? • Well, you know we got our reports back last week? • And his was terrible? • Well, my sister is leaving him! 	<ul style="list-style-type: none"> • You know that new film that`s on, `Spartan`s`? • And you know it was filmed in Greece? • And you know I was in Greece on holiday last year? • And you remember that part where a lion escapes? • And all the crowd runs out of the theatre? • And you know they sometimes get ordinary people to be in crowds in films? • Well, I was in that crowd!
<ul style="list-style-type: none"> • You know the group `The Lead Feathers`? • Well, you know they`ve got a great drummer?</li> <li>• You know his name`s Stix Morlan? • Well, you know he lives near here? • And you know I`m learning the drums?</li> <li>• And you know I saw Stix in the pub last week?</li> <li>• <b>Well, he`s agreed to give me lessons! 	<ul style="list-style-type: none"> • You remember Mike? • Well, you know he`s always talking about motorbikes?</li> <li>• And you know he bought one last year?</li> <li>• And you know he crashed it last month?</li> <li>• And you know he said he wasn`t going to buy one ever again? • And you know he was saving to buy a car instead? • Well, he`s just bought a new motorbike!
<ul style="list-style-type: none"> • You remember Sally? • Well, you know her friend Lynne? • You remember Lynne broke her leg? • And of course you know my brother is a doctor? • And you know he fixed her leg? • And you know they started going out together? • Well, they`re getting married! 	<ul style="list-style-type: none"> • You know my new car? • Well, you know it had a tape-recorder in it? • You remember it didn`t work properly? • And I took it back to the shop? • And I had to wait two months to get a new one? • And you know it arrived last week? • Well, it was stolen yesterday!

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 24 «Intonation directions»

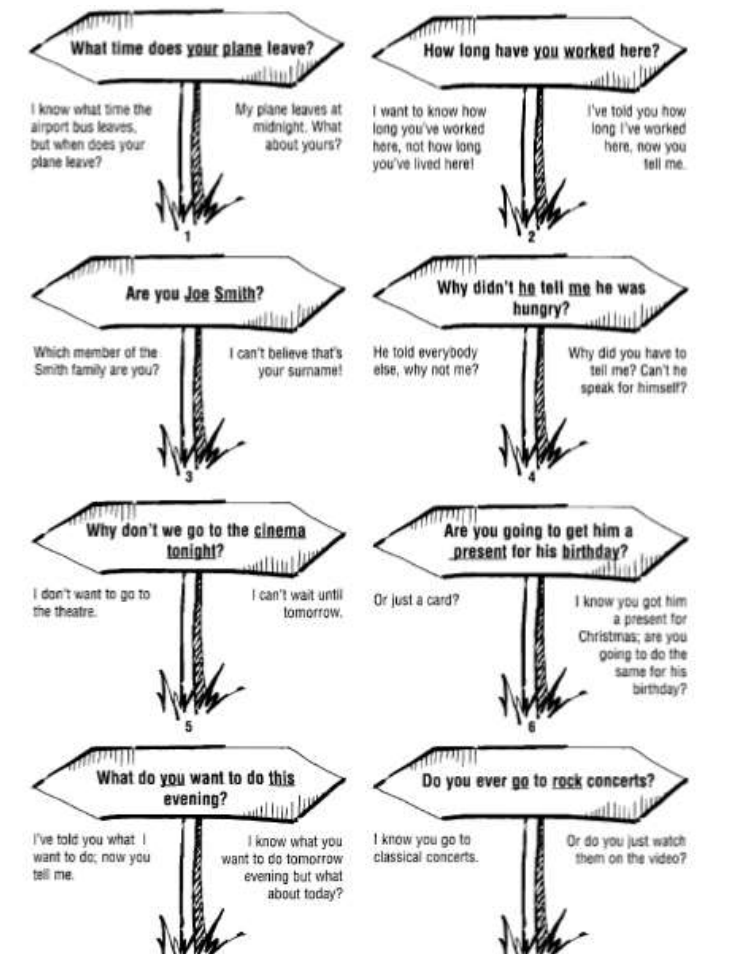
Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, парна.

Вид: гра з роздатками.

Мета: формування навички розуміння інформації за допомогою інтонації мовця.

Rules:

1. Divide into pairs. Each of you will get a worksheet.
2. One player reads the question, stressing one of the underlined words. The other player must then identify which of the alternatives is implied.
3. If the listener does not give the answer the speaker intended, both players should discuss what went wrong.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завдання 25 «Intonation monopoly»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: гра на знаходження шляху.

Мета: формування інтонації в розділових запитаннях.

Rules:

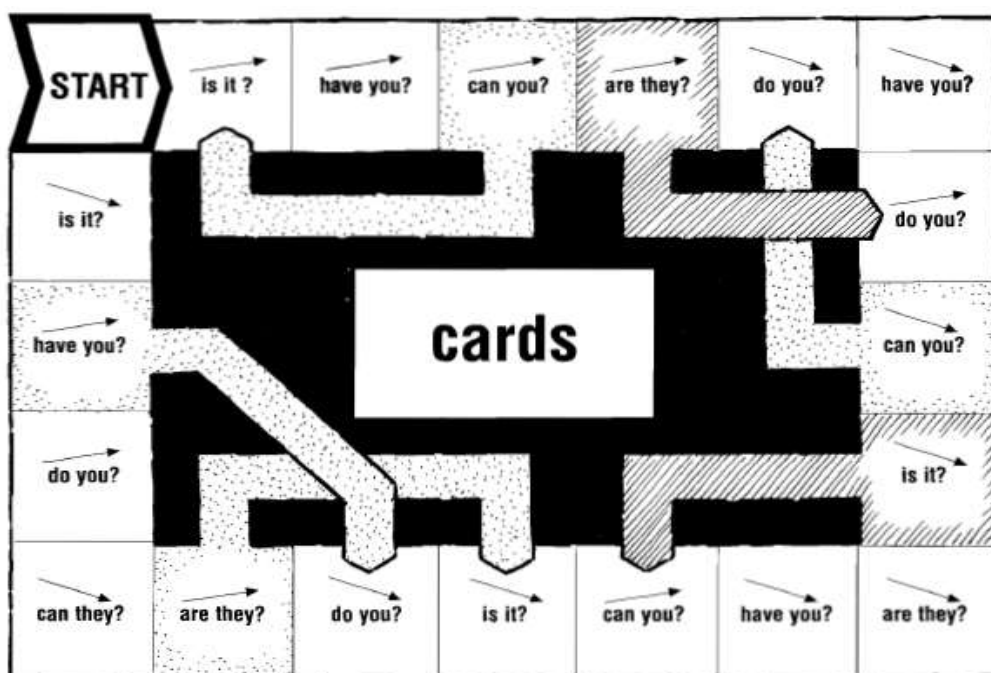
1. Divide into groups of three or four. Place the cards face down in the middle of the board and the counters on the square marked Start. Players move around the board. Each time a player passes Start he or she may write his or her name on any square on the board; no other player can then land on that square. The first player to pass Start three times is the winner.

2. Players take turns to pick up a card and move. When a player picks up a card, he or she must read the sentence on it and complete it with a tag question with the appropriate intonation. If the intonation is correct, the player can then move to the next square with that tag question and that intonation as marked by the arrow.

3. If a player arrives at a square which is the start of an arrow pointing forwards, he or she can move to the square indicated if he or she can suggest a sentence that would naturally lead to that tag question.

4. If a player arrives at a square which is the start of an arrow pointing backwards, the player must move to the square indicated unless he or she can suggest a sentence that would naturally lead to that tag question.

5. If a player lands on a square with another player`s name in it, the player must return to the square he or she came from.

You don't think I should wear formal clothes,	You don't think we should take a bottle of wine,	There's no sugar, but you don't take sugar in coffee,	You don't do much to help,
That dog's not very clever,	This music's not very interesting,	The music's not too loud for you,	It's not very nice weather,
You live in Hope Street. That's not the one off High Road,	The shoes I bought you aren't too small for you,	How's your headache? It isn't getting worse,	That's not a very good idea,
Those flowers aren't very pretty,	These gloves aren't very warm,	These aren't the keys you're looking for,	The vegetables aren't too well done,
My dogs aren't annoying you,	I hate the name Sue. Oh! Your name's not Sue,	Those earrings aren't very nice,	Teachers aren't very well paid,

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

2.2 Пробне навчання з метою перевірки розробленого комплексу вправ.

Ефективність розробленої методики формування фонетичної компетенції майбутніх учителів було перевірено під час пробного навчання студентів 1 курсу групи 1ФБ2 факультету іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського у жовтні 2018 року.

Визначною рисою даного комплексу є ігрова форма формування фонетичної та комунікативної компетенції, що дозволяє підвищити мотивацію та зацікавленість студентів у покращенні власних результатів.

З метою виявлення рівня усвідомленості студентів важливості вступного корективного курсу було проведено опитування, яке складалося з п'яти запитань.

1. In your opinion, is a phonetic course a useful beginning of your studying? Why?

2. What do you need this course for?

3. Using a scale from 1 to 10 points, express your opinion about the usefulness of the phonetic course. 1 is useless, 10 is the highest point of usefulness.

4. What is the easiest and what is the most difficult for you in this course?

5. If you could change it somehow, what would you change?

Проаналізувавши результати опитування, можна зробити висновок, що 10% опитаних студентів вважають фонетичний курс досить важливим; 40% студентів вважають виконання фонетичних вправ необхідним; 50% студентів поставили фонетичному курсові найвищий бал (відповідно, 9 і 10). Найважчим для 85% опитаних студентів є практика скоромовок; 15% відзначають, що імітування інтонації є непростим; 80% зазначають, що найпростішим завданням є імітування звуків; 20% вважають фонетичний курс легким вступом до вивчення англійської мови.

Опитані студенти відзначають різноманітні причини необхідності фонетичного курсу: для чіткості власного мовлення, розуміння носіїв англійської мови, покращення вимови, покращення навички транскрибування слів, позбавлення українського акценту. Побажанням щодо змін фонетичного курсу є практика спілкування із носіями мови для формування навички диференціації та розпізнавання звуків, що свідчить про невпевненість студентів щодо автентичності та фективності звукових записів.

На першому занятті студентам було запропоновано гру “Hidden names” та “Pronunciation journey”.

Завдання “ Hidden names”

Тип вправи: умовно комунікативна.

Вид: вирішення головоломки.

Мета: формування навички читання слів, визначення спільного звуку у словах та вираження власної думки.

Rules:

1. Work in pairs. Look at the puzzle. The names of the four members of the family in the picture are hidden in the columns of words beside them.

2. To find the names, it is necessary to find the common sound that all the words in each column contain.

3. Then put these sounds together to make the name.

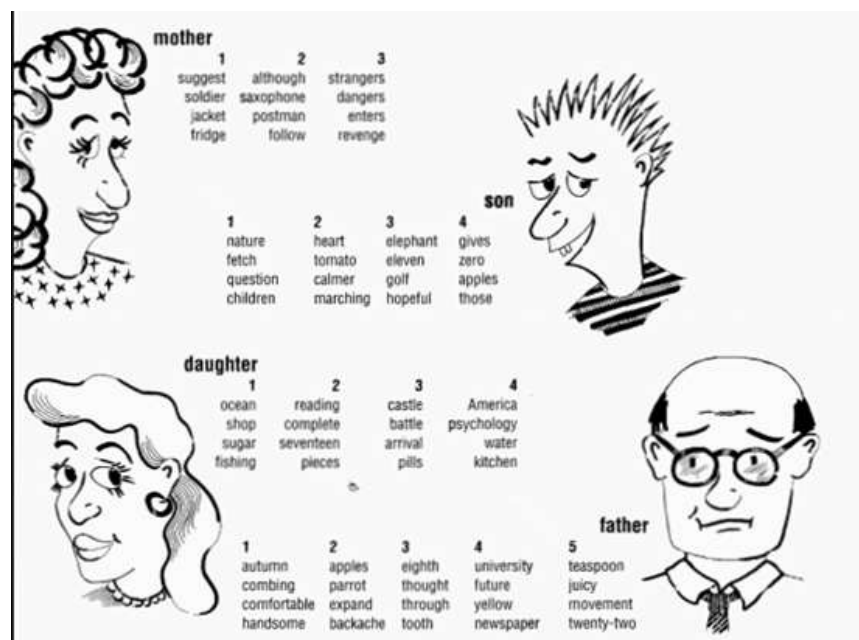
Phrases to use

I assume, the common sound is...

Can't agree with you more here.

Are you sure? Pronounce these words once again, please.

I'm of the same opinion.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завданням студентів було у кожному із запропонованих стовпчиків слів знайти спільний звук. Після того, як у всіх стовпчиках буде знайдено спільний

звук, скласти їх разом для того, щоб отримати ім'я одного з членів родини. Оскільки студенти працювали в групах, завдання було виконано досить швидко. Однак слід зазначити, що 30% студентів не могли транскрибувати спільний звук, що свідчить про відсутність базових знань.

Завдання «Pronunciation journey»

Тип вправи: некомунікативна, рецептивна.

Вид: знаходження шляху.

Мета: формування навички розпізнавання звуків у словах.

Rules:

1. You have a map in front of you. As you can see, at each of the numbered junctions, you have a choice of turning left or right.

2. You will hear the words. For each word, you must turn left or right according to whether the word is from the left or the right hand list. When all the words are said, you should arrive at one of the destinations.

Left

sit

pool

it

bus

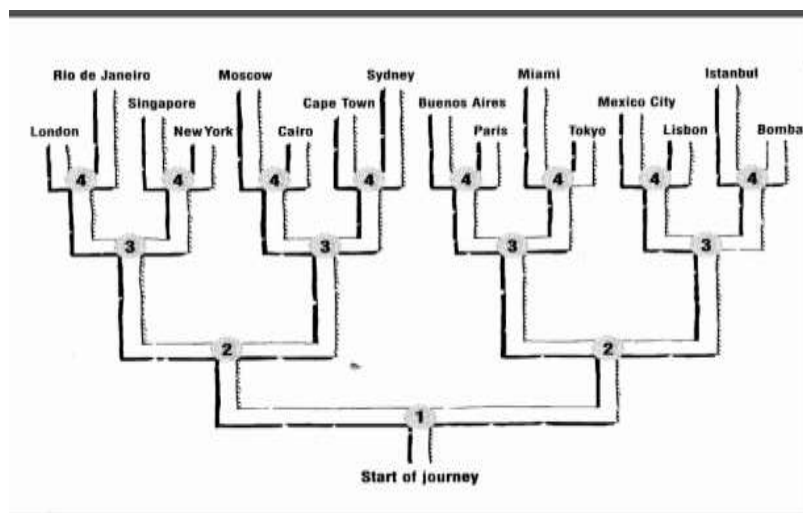
Right

seat

pull

eat

bath

(Адаптовано з Mark Hancock “Pronunciation games” та Jonathan Marks “English pronunciation in use”)

Завданням студентів було вибрати правильний шлях, відслідковуючи його на слух за словами, які читав ведучий. Завдання було цікавим для студентів та приносило їм задоволення. Задля експерименту було запрошено декількох студентів на роль ведучого, який обирав шлях. Як наслідок, 3 з 6 запрошених студентів неякісно озвучували слова, наприклад, невиразно озвучували довгі або короткі голосні звуки, що призвело до нерозуміння шляху іншими студентами. Таким чином, студенти усвідомили, що важливо не лише чути, а й коректно вимовляти слова для того, щоб інші учасники комунікації правильно розуміли сказане.

З метою встановлення вихідного рівня фонетичної компетенції першокурсників було проведено контрольний зріз 1, результати якого подано в Таблиці 2.

Таблиця 2

Контрольний зріз вихідного рівня фонетичної компетенції студентів 1ФБ2

Студент	диферен- ціація звуків	акцентуа- ційна навичка	імітація звуків	імітація інтонації
Hryhoriev Mykola	8	7	7	7
Liza Ismagilova	8	7	7	8
Kate Zinkovska	7	8	8	8
Olexandra Bohur	8	7	8	8

Ann Vdovychenko	8	7	7	7
Natasha Honchar	7	6	6	7
Veronika Zholobniuk	8	7	8	7
Dasha Kratovska	7	8	8	7
Yuliya Plodnik	8	7	8	7
Veronika Dobrovolska	8	7	7	7
Yuriy Sereda	7	6	7	7
Середній бал	7			

Взявши до уваги результати контрольного зрізу 1, можна зробити висновок, що акцентуаційна навичка та навичка імітації інтонації у студентів мали нижчий рівень ніж навичка диференціації та імітації звуків.

Завдання «Bingo»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: розпізнавання слів на слух.

Мета: формування навички впізнавання слів та прохання повторення інформації.

Rules:

1. Listen attentively to each word, which will be pronounced.
2. Cross out the words on your card as you hear them.
3. When you have completed a horizontal or vertical line on the card, you should shout *Bingo!*

4. If you haven't heard the word clearly, ask the teacher to repeat it once again.

Phrases to use:

Could you say that again please?

What was that again?

Sorry, I didn't catch that. Could you speak up please?

Could you speak a little louder?

BINGO 1	BINGO 4
bad boot pet beat	pet beat boot part
part bed fat paid	paid boat fat bad
food feet boat bird	put bed feet bit
bit but fit put	bird but fit food
BINGO 2	BINGO 5
bit food part bad	part bad bit food
but feet bed boot	pet fat but feet
bird boat fat pet	boot boat bed bird
fit paid put beat	beat paid put fit
BINGO 3	BINGO 6
beat paid pet boot	fat paid beat pet
bed put part feet	boot put bad bed
boat bird bad fat	food bird part fit
bit fit food but	feet but bit boat

(Адаптовано з Mark Hancock "Pronunciation games" та Jonathan Marks "English pronunciation in use")

Завданням студентів було розпізнати на слух слова та позначити їх у розданих бланках. Усі студенти відмінно справились з завданням та показали високий рівень фонетичної навички. Під час виконання завдання у групі панувала радісна атмосфера змагання.

Завдання «Phonetic code»

Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: розшифрування фонетичного коду.

Мета: формування навички розпізнавання спільних звуків та вираження згоди та незгоди.

Rules:

1. The three fragments of writing in the puzzle contain a secret message from one spy to another. To find the message, together with your partner, you should break the code.

2. The code is based on the sounds in the words; each number refers to a sound in the word above. If a number occurs under one word and no other, it means that the sound occurs in that word and no other.

3. By putting the sounds that the numbers refer to together in numerical order, you get the secret message.

Key

1. Meet you
2. Airport
3. Five thirty

Phrases to express agreement and disagreement:

That's for sure.

That's exactly how I feel.

You have a point there.

I was just going to say that.

No doubt about it.

I don't think so.

No way.

I'm afraid I disagree.

I beg to differ.

Not necessarily.

No, I'm not so sure about that.

① The night is young but soon
the yellow moon will rise in
the East.

1. Read each sentence carefully.
2. Read the message from the egg to
find out. To find the message, you
must break the code.
Each of the numbers refers to a
letter in the word above it. Put
these letters together in numerical
order to find the message.

② YOU OUGHT TO TASTE THE AIR IN PARIS AND PRAGUE.

③ The early bird will never find any worms
in the earth before it learns to fly.

(Запозичено у Mark Hancock “Pronunciation games”)

Завданням студентів було розшифрувати фонетичний код у парах. Студенти швидко справились із завданням та показали високий рівень зацікавленості. Оскільки основним завданням було розпізнати спільний звук, на цей раз, результат студентів був кращим. Водночас, вживання клішованих мовленнєвих фраз для спілкування все ще викликало труднощі.

По завершенню пробного навчання було здійснено контрольний зріз фонетичних навичок 2.

Таблиця 3

Контрольний зріз рівня фонетичної компетенції студентів 1ФБ2 після пробного навчання

Студент	диферен- ціяція звуків	акцентуа- ційна навичка	імітація звуків	імітація інтонації
Hryhoriev Mykola	8	8	7	8
Liza Ismagilova	9	8	8	8
Kate Zinkovska	8	8	9	9

Olexandra Bohur	9	8	8	8
Ann Vdovychenko	8	8	8	8
Natasha Honchar	8	7	8	8
Veronika Zholobniuk	9	8	8	8
Dasha Kratovska	8	8	8	7
Yuliya Plodnik	8	8	8	7
Veronika Dobrovolska	8	7	8	8
Yuriy Sereda	8	7	8	7
Середній бал	8			

Порівнявши результати контрольних зрізів, можна зробити висновок, що середній бал групи після роботи із розробленим комплексом фонетичних вправ зріс від 7 до 8 балів.

Після впровадження розробленої методики як додатку до вступного корективного курсу “English pronunciation in use” by Johnathan Marks, якісний показник студентів збільшився в зв’язку із збільшенням зацікавленості, вмотивованості, бажання студентів формувати фонетичну компетенцію, а також усвідомлення необхідності переносу фонетичної навички у мовленнєву діяльність.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Практичним завданням дослідження було створити комплекс комунікативно-орієнтованих фонетичних вправ та здійснити практичну перевірку їх ефективності. Під час роботи із комплексом, всі студенти проявили високий рівень зацікавленості та бажання спробувати покращити фонетичні навички за допомогою не лише вправ на імітацію, а й фонетичних ігор.

Основними труднощами був низький рівень комунікативних навичок англійської мови, адже студентам першого року навчання у перші місяці все таки важко звикнути до роботи в парі чи невеликій групі.

Однією з переваг даного комплексу є можливість студентів на початкових етапах роботи усвідомити власні слабкі сторони та важливість високого рівня фонетичної компетенції для подальшого спілкування англійською мовою.

Після впровадження даного комплексу, очевидним було покращення якісного показника студентів. Отже, можна зробити висновок, що комплекс комунікативно-орієнтованих ігор у поєднанні з фонетичним курсом для формування фонетичної компетенції майбутніх учителів англійської мови є ефективним, мотивуючим та доцільним у використанні у вступному корективному курсі.

ВИСНОВКИ

Використання англійської мови як мови міжнародного спілкування, орієнтація на світові тенденції в освіті, європеїзація змісту і моделей навчання, створення нових освітніх стандартів ставлять перед майбутнім викладачем іноземної мови цілий ряд загальних і важливих для розвитку лінгводидактики проблем.

Формування іншомовної комунікативної компетенції стає провідною метою підготовки професійного лінгвіста. Особливе місце серед субкомпетенцій іншомовної комунікативної компетенції займає фонетична компетенція, оскільки мова, як засіб міжнародного спілкування, передусім, проявляється, насамперед, у фонемі, як на сегментному, так і надсегментному рівнях, у самій манері звукової поведінки, що забезпечує розуміння сенсу висловлювання, а, отже, і досягнення цілей комунікації.

Взявши до уваги теоретично та практично обґрунтовані результати здійсненого дослідження, можна зробити висновок, що питання формування фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови є теоретично обґрунтованим, але цей аспект іноземної мови все ще потребує більш детального дослідження у практичному плані.

Під фонетичною компетенцією ми розуміємо ієрархічно побудовану систему, піраміду змістових одиниць якої складають такі компоненти, як фонетичні знання, навички (слуховимовні та ритміко-інтонаційні) і фонетичні вміння.

Використання вправ на імітацію та розпізнавання є недостатнім, тому пошук нових методів навчання фонетичної компетенції є актуальним.

Відсутність чіткості вимови, володіння комунікативно-фонетичною складовою мови призводить до непорозуміння, порушення комунікації. Основне завдання потрібно ставити на розвиток фонетичної компетенції під час комунікації, адже необхідно зберегти здобуті навички для подальшого спілкування.

Реалізація концептуальних засад мовної освіти потребує розробки нових підходів до визначення завдань, змісту і технології навчання іноземної мови в закладах освіти.

Широке застосування при формуванні англомовної фонетичної компетенції сьогодні отримав підхід, побудований на грамотному поєднанні артикуляторного та акустичного підходів, який називається диференційованим.

Під час оволодіння іноземною мовою завдання полягає в тому, щоб адаптувати психофізіологічні механізми сприймання та відтворення мови відповідно до її фонетичної будови, яку вивчають, коригуючи існуючі навички та через відпрацювання додаткових слухо-вимовних навичок.

Дослідники поділяють думку про важливість навчання вимови, однак цей аспект мови отримує найменше уваги. Причиною цього не є небажання навчати фонетичній компетенції, а відсутність стратегії та комунікативно-орієнтованих матеріалів для формування фонетичної компетенції. Важливо розуміти, що навчання вимові повинно розглядатись не як теоретичний підхід до фонетики, але в першу чергу мати комунікативну мету.

Практичним завданням дослідження було створити комплекс комунікативно-орієнтованих фонетичних вправ та здійснити практичну перевірку їх ефективності.

Ефективність розробленої методики формування фонетичної компетенції майбутніх учителів було перевірено під час пробного навчання студентів 1 курсу групи 1ФБ2 факультету іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського у жовтні 2018 року.

Після впровадження розробленої методики як додатку до вступного корективного курсу “English pronunciation in use” by Johnathan Marks, якісний

показник студентів збільшився в зв'язку із збільшенням зацікавленості, вмотивованості та бажання студентів формувати фонетичну компетенцію.

Отже, досліджена проблема є багатоаспектною і не вичерпується даним дослідженням. Запропонований комплекс фонетичних ігор комунікативного спрямування може сприяти вдосконаленню фонетичної та мовленнєвої компетенції майбутніх учителів англійської мови. Перспективи подальшої роботи вбачаються в подальшому дослідженні даного питання та пошуку дієвих методів навчання фонетичної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Антипова А. М. О ритме английской речи // Иностранные языки в школе. - 1990 - №2 - С.55-60.
3. Бабанський Ю. К. Методи навчання в сучасній загальноосвітній школі. - К.: Просвіта, 1985.
4. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні / О. Б. Бігич // Іноземні мови. – 2012. – № 2. – С. 19–30.
5. Беляев Б. В. Психологічні основи засвоєння лексики іноземної мови. - М., 1964. – С. 44 – 70.
6. Бочкарьова О. Ю. Методика навчання майбутніх учителів англійської мови професійно спрямованого аудіювання / О. Ю. Бочкарьова. – К., 2007. – 278 с.
7. Васильев В. А. Обучение английскому произношению в средней школе: Пособие для учителей. - М.: Просвещение, 1979. - 144 с.
8. Васильев В. А., Буренкова О. В., Катанская А. Р., Лукина Н. Д., Маслова Л. П., Торсуева Е. И. Фонетика английского языка (нормативный курс): Пособие для студентов пединституты и факультетов иностранных языков. - М.: Просвещение, 1962. - С. 7-12.
9. Вікович Р. І. Методика навчання студентів мовних спеціальностей аудіювання англійськомовних теленовін / Р. І. Вікович. – К., 2011. – 344 с.
10. Головач Ю. В. Требования к уровню сформированности профессионально-фонетической компетенции выпускников языкового педагогического вуза / Ю. В. Головач // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С. 29–31.

11. Єременко Т. Є. Фонологічна компетенція викладача іноземної мови: сутність і структура / Т. Є. Єременко // Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: міжнародний форум, 17-18 березня 2005 р.: тези – К., 2005. – С. 51–52.

12. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання // Наук. редактор українського видання докт. пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва - К.: Ленвіт, 2003. - С. 116-117.

13. Иванова Е. О. Компетентностный подход в соотношении со знаниево-ориентированным и культурологическим / Е. О. Иванова // "Эйдос". — 2007. — № 1. – 15 с.

14. Колесникова Е. А. Обучение аудированию с письменной фиксацией существенной информации студентов первого курса языкового педагогического вуза (английский язык) / Е. А. Колесникова. – М., 2008. – 240 с.

15. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 1997. – 287 с.

16. Мацнева О. А. Навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови / О. А. Мацнева. – К., 2009. – 261 с.

17. Михайлова О. Э. Методика обучения произношению на специальных факультетах педагогических институтов: учебное пособие / О. Э. Михайлова. – М.: МГПИ им. В. И. Ленина, 1980. – 161 с.

18. Павлова С. В. Обучение иноязычному произношению на коммуникативной основе // Иностранные языки в школе. - 1990. - № 1. - с. 29-32.

19. Павлова И. П. Программированное обучение иностранным языкам. - М., 1985.

20. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иностранной речи / Ю. И. Пассов. – М., 1991. - 223 с.

21. Пассов Е. И. Программа-концепция коммуникативной иноязычного образования. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. - М., 2000. – 43 с.

22. Перлова В.В. Прийоми роботи з транскрипцією на уроках англійської мови // Іноземні мови. - 2006. - № 4. - с. 3-5.

23. Позняк Д. В. Обучение студентов языкового вуза самостоятельному совершенствованию сложных аудитивных умений иноязычной речи / Д. В. Позняк. – Екатеринбург, 2007. – 230 с.

24. Рекомендації Ради Європи з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 261 с.

25. Скляренко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – с. 3–7.

26. Соловова Є.Н. Методика навчання іноземним мовам: Базовий курс лекцій. М., 2002. – 67 с.

27. Соловова Е. Н. Методическая подготовка и переподготовка учителя иностранного языка: интегративно-рефлексивный подход / Е. Н. Соловова. – М.: Глосса- пресс, 2004. – 336 с.

28. Суворова, С.Л. Теоретико-методологічні основи формування комунікативно - дискурсивної культури майбутніх учителів / С.Л. Суворова. - Челябинськ, 2004. - 131 с.

29. Сысоев П. В. Развитие умений учащихся воспринимать на слух текст на средней и старшей ступенях общего среднего образования / П. В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 4. – с. 9–18.

30. Хомский Н. Язык и мышление: Пер. с англ. Ноам Хомский / Под ред. В. В. Раскина. — М.:, 1972. -122 с.

31. Хомутова А.А. Формування фонетичної компетенції на основі мультимедіа. - Тамбов, 2007. - 21 с.

32. Шахнарович А. М. Проблемы психолінгвістики / А. М. Шахнарович. — М., 1987. — 256 с.
33. Шовкопляс Л. В. Зміст формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи / Л. В. Шовкопляс // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. — 2014. — Вип. 119. — С. 265–273.
34. Шовкопляс Л. В. Теоретичні передумови формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи / Л. В. Шовкопляс // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія. — 2011. — Вип. 19. — с. 102–109
35. Щерба Л. В. Викладання іноземних мов в середній школі / Л. В. Щерба. - М., 1974. — 189 с.
36. Щукін А.Н. Методика навчання іноземним мовам: Курс лекцій. М., 2002. — 56 с.
37. Backmann N. Learner intonation: A pilot study. / Backmann. // Los Angeles. — 1977. — P. 29–37.
38. Celce-Murcia M. Teaching pronunciation communicatively. / Celce-Murcia. // MEXTESOL Journal. — 1983. — №7. — P. 10–23.
39. Celce-Murcia M. Teaching pronunciation as communication. / Celce-Murcia. // Washington, D. C.. — 1987. — P. 12.
40. Celce-Murcia M. Teaching Pronunciation: A Reference for Teachers of English as a Second or Foreign Language / M. Celce-Murcia, D. Brinton, J. Goodwin. // New York. — 1989. — P. 23.
41. Dickerson W. The role of formal rules in pronunciation instruction. / Dickerson. // TESOL. — 1983. — P. 135–148.
42. Gilbert J. Prosodic development: Some pilot studies / Gilbert. // Rowley, MA Newbury House. — 1980. - 110-117 p.
43. Hancock M. Pronunciation games / Hancock., 1995. — 108 p.
44. Kenworthy J. The teaching of English Pronunciation / Kenworthy. — London: Longman, 1987. — 87 p.

45. Morley J. Current Perspectives on Pronunciation: Practices Anchored in Theory / Morley. – Washington, D. C: TESOL, 1987. – 87 p.
46. Marks J. English pronunciation in use (Elementary) / Marks., 2007. – 168 p.
47. Pennington M. Pronunciation revisited / M. Pennington, J. Richards. // TESOL Quarterly. – 1986. – P. 207–225.
58. Prator C. Manual of American English Pronunciation / C. H Prator. // New York. – 1985. – №4. – P. 207–225.
49. Purpura J. Investigating the role of audiotaped dialogue journals in pronunciation improvement / Purpura. // Cambridge University Press. – 1984. – P. 44.
50. Wong R. Learner variables in prepronunciation considerations in teaching pronunciation / Wong. // Washington, D. C. – 1987. – P. 13–28.